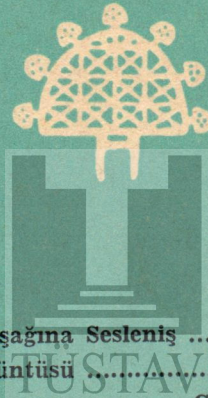

yeni ufuklar

Amerikan Genç Kuşağına Sesleniş ...	Robert M. Hutchins
Tiyatromuzun Görüntüsü	Samim Kocagöz
Doğumla Başlayan	Cavit Orhan Tütengil
Akla Kara	İbrahim Kutluk
Günler Geçiyor	Sami N. Özerdim
Romantik Atılış	Karl Marx
Demokratik Sosyalizmin Öncüleri I.	J. W. Bruegel
Yönetimler ve Gerçekler	İsmet Kemal Karadayı
Anadolu Türkçesi XVI	İsmet Zeki Eyüboğlu
Anday'ın Tiyatrosu	Selim İleri
Olaylar Yorum İstemez	Oğuz Arıkanlı
Tanrı	Ahmet Soner
Soruşturmaya Cevap	Süheylâ Keskil

YENİ UFUKLAR : Aylık Sanat, Düşünce Dergisi. Sahibi : MİH-
RİNNİSA GÜNYOL. Yazı İşlerini Yöneten : OĞUZ ARIKANLI.
Yönetim yeri : Boyacı Ahmet So. Nuribey Han, 208. Çemberlitaş,
İst. Tel. : 27 49 74. Yazışma ve Havale adresi : P. K. 1034, Ga-
lata - İst. Bu sayıyı hazırlayan : VEDAT GÜNYOL. Yıllık abo-
nesi : 16, altı aylığı : 9 TL. İlan : kapakta santimi 50, sayfalarda
25 TL. Gün Basımevi, İst.

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜNCE DERGİSİ

Kurucusu :

ORHAN BURİAN

Amerikan Genç Kuşağına Sesleniş

Robert M. Hutchins

Üniversitede geçen günlerinize benimkiler arasında ki en büyük ayrılık, ara yıllarda, Freud'un eserlerinin herkesin anlayacağı bir düzeye indirilmesi olmuştur. Bu yazarın önemini küçümsemek aklımdan bile geçmez. Ama şunu söylemeliyim ki, kendi aranızdaki konuşmalarda olsun, kendiniz ve başkaları üstüne yürüttüğünüz yargılarda olsun, mutsuz bir etkisi olmuştur Freud'un.

Geçen yıl, psikoloji bölümünü bitiren bir öğrenci, Birleşik Amerika'daki insanların yüzde doksan dokuzunun anormal olduğunu söylemişti. Normalliğin ilginç bir tanımını vermek bakımından bu söz bana şunu düşündürmüştü : Yetişip insan olma güçlükleri (ki, insansoyu bir milyon yıldır bunun çilesini çekmektedir) bir çeşit klinik niteliğine bürünmüştü. Buysa bana abartılmış göründü. Öğrenci topluluklarıyla ne zaman görüştümse, bana hep kendilerinin ruh hastası olduklarını dirençle söylediler ve ben «Hiç de öyle görünmüyorsunuz) dediğim zaman da kızdı-

lar bana.

Gilbert ve Sullivan'ın ileri sürdükleri ilkeye göre, herkesin bir kişiliği olursa, kimsenin kişiliği olmaz: Herkes anormalse, hiç kimse hesabına üzölmeye değmez. Onun için kültürlü olmaya (ki bu Şikago üniversitesi öğrencilerini öbürlerinden ayıran bir niteliktir) ciddi olarak özenmek ille de ruh hastalığı sayılmaz bence. Günümüzde kültürlü olmak, Amerika'da biraz orijinallik olabilir, ama bu sevimli bir orijinallik, desteklenmesi gereken bir orijinallik gibi geliyor bana. Kendimizi çevremize uydurmamızı istiyen görüş — ki bu bence Amerikan eğitiminde ağır basan bir görüştür — bana kökünden yanlış görünüyor. Bizlerin yeryüzündeki görevimiz çevremizi değiştirmektir, ona kendimizi uydurmak değil. Eğer kendimizi iyi uyduramamışsak, çevrenin canı cehenneme. Sanşo Panşo ile Don Kişot'tan birini seçecek olsak, elbette ki Don Kişot'u seçmeliyiz. Amerikan hayat ve düşüncesinin yavan ve tatsız uyarıcılığı — ki burada bütün baskılar buna yönelmiştir — demokrasiye karşı şüphe doğurabilir insanda : Herkesin saplanabileceğı bu şüphe şudur : Çoğunluğun yönetimi acaba, her hangi bir toplumun ilerlemesi için gerekli olan karakter, davranış ve düşünce bağımsızlığı ile bağdaştırılabilir mi?

Amerika'da yüksek öğrenim alanındaki en ilginç sorunlardan biri şudur : 15 haziranda diplomasını alan içten, coşkulu, açık sözlü, ülkücü, düşünceli ve bağımsız olan bir öğrenci, nasıl oluyor da, 15 eylülde, hattâ 16 haziranda — Şikago dışında — alık, yavan, kurnaz, çekingen, eğrilip bükülebilen, spor ceket giyen biri olabiliyor? Büyük Amerikan üniversitelerini bitirenlerin çoğı, gramerleriyle bile, neden bu üstünlüklerden yararlanamamış olan halk yığınlarından ayırdedilememektedir? Gramerleri belki, Ame-

rikan okullarının yetersizlikleri ile açıklanabilir. Bu yetersizliklerin silinmez izlerini yurttaşlarımız ölünceye kadar taşımaktadırlar. Ya, peki, düşünsel ilgilere, yetilere, düşünce ve karakter bağımsızlıklarına,

*Canlı, değişmeyen, ayakları altında,
Yılların geçip gittiği
Geçmişe ve geleceğe uzanan
Sonsuz bir ülkenin mirasçısı
Gençlik rubu'*

na ne demeli?

Peki neden bu böyle? Neden memleketimizdeki diplomatların örgütleri — Şikago dışında — üniversitelerinin bütün kusurlarını sürdürmeye kendilerini âdeta adanmışlardır? Neden Amerikan üniversitelerini bitirenler, aynı durumlarda, en ünlü kültür kurumlarını izliyenler, Dodgers'ler gibi davranmaktadırlar?

Bunun cevabı, her insanı başkası gibi düşünüp davranmaya zorlayan güçlere kıyasla, yüksek öğrenimin güçsüzlüğünde yatmaktadır. Bu güçler, insanlara doğuşlarından başlayarak nerdeyse günün yirmi dört saatinde yüklenmekte ve okulların savaşmak zorunda oldukları en büyük bir engel durumuna gelmektedirler. Öyle ki, insan ciddi olarak şöyle düşünebilir : Madem ki eğitim, resimli roman gibi ıvır zıvır kitaplarla savaşıyor, öyleyse okul kitapları yerine bu çeşit kitapların daha seviyelisini, daha öğreticisini koysun. Kimseyi konuşturmayan, okutmayan televizyonun önümüze serdiği o korkunç gelecek, soğuk ve uyuşuk bir çağın bizi beklediğini düşündürüyor insana. Öyle bir çağ ki, uzunca sürdü mü, evrim ilkesine göre, yavaş yavaş en ilkel bitkilerden ayırdedilmez bir insan yığını yaratabilir. Şikago üniversitesi astronomi bilginleri insan-

ların Merih'te biten yosunlara benzeyeceklerini söylemektedirler. Ben kendim, Merih'in bir zamanlar bizim gibi aklı olan yaratıklarla dolu olduğunu, binlerce yıl önce de, televizyonu bulmak mutsuzluğuna uğradığını sanıyorum.

Amerikan yurttaşına tâ çocukluk çağından başlayarak abanan güçler, öğrenimini bitirip hayatını kazanmayı düşündüğü yada kazanmaya başladığı zaman, adamakıllı ciddî bir durum almaktadır. Yurttaş eğer çevresiyle rahatça uzlaşmıyorsa, iş ve isim sağlayacak olanlar onun için ne düşünür acaba? Yurttaş kendini çevreye uydurmazsa, ne kadar zaman işini elinde tutabilir? Hemen söyleyeyim ki, ben yol yordam bilmekten, terbiyeden, naziklikten yanayım. Hiç bir zaman sizlerin saldırgan, bağınaz olmanızı, yada nezaket kurallarıyla prensip sorunlarını birbirine karıştırmanızı dünyada istemem. Yakıştırıyorsanız kendinize, spor ceket giyebilirsiniz pekâlâ. Ama kolaydır ve çıkar sağlıyor diye — bütün dünyada yaygın olan — hoyratlığa, kötülüğe, haksızlığa, budalalığa kendinizi kaptırırsanız, bilmiş olun ki, bütün bunlar bir alışkanlık haline gelebilir, ve sizleri öyle bir biçime sokar ki, bunu düşünmek bile tüylerinizi diken diken eder.

Bugüne kadarki gözlemlerim ben şu düşünceye götürmektedir : Mutluluk, insanın en yüce güçlerini alabildiğine kullanmasındadır. Tabii, açlıktan ölen bir insanın, en yüce güçlerini alabildiğine kullanmasından söz etmek delilik olur. Sizler açlık tehlikesi ile karşı karşıya değilsiniz; hiç değilse, dünya bir yıkıma gitmedikçe, böyle bir tehlike yok sizin için. İş sadece sağ kalmak sorunu ise, sizler yurttaşların büyük çoğunluğu karşısında üstün bir durumdasınız. Sizin sorunlarınız ahlâk ve düşünce sorunlarıdır, kendinizi en iyi biçimde yetiştirmek, elinizden geleni yapmış olmak, kendinizi ve yurttaşlarınızı aldatmamak sorunu-

dur.

Bu konuda umarım ki, üniversiteniz size örnek olur. Yıllarca düşündüm, yine de düşünüyor ve diyorum ki, üniversitenin tutacağı yol Walt Whitman'ın şu dizesi olmalıdır : «Tek başıma, şakiyarak Batı'da, yeni dünyayı müş-
tuluyorum.»

Bugün hayatlarımızı eli kulağında bir yıkım gölgelemektedir. Ruh hastasıysanız, suçlayamam sizleri. Yaklaşmakta olan bu yıkım, ne ölçüde bizim bilgisizliğimizden, ahlâksızlığımızdan, ve ne ölçüde Ruslarınkinden doğuyor, biliyor değilim. Şunu açıkça söylemeliyim ki, ömrüm boyunca savaşa karşı beslediğim nefret, bugünkü durum üstüne, akla dayanır bir düşüncem olmasına yer bırakmıyor. Savaş, bana oldum olası, en büyük güçsüzlük ve en büyük aptallık gibi gelmiştir. Yaptığımız en iyi şeyin birbirimizi TNT ile öldürmek olduğu, o aydınlanmamış çağlar için doğru ise, gün gibi açıktır ki, yüksek bilginiz sayesinde, bir vuruşta binlerce günahsız insanla birlikte kendimizi yok edebileceğimiz de, bugün için doğrudur. Barışçı değilim ben. Büyük bir devlet önüne geleni yok edecek ölçüde gemi aزیya almışsa, o zaman yurdumuzu ona karşı savunmaya hazır tutmamız gerekir düşüncesindeyim.

Bununla birlikte, bütün tarihin yöneldiği amaç, barıştır. Bu, ne savaş yoluyla, ne dünyayı yıldırma, ne birbirini karşılıklı olarak yoksullaştırma tasarılarıyla varılacak bir barıştır, ne de, dünyayı savaşmıyacak denli ürkütmek, yada güçsüz bırakmakla erişilecek bir barıştır. Bu, düpedüz, yapyalın bir barıştır, insanlığın ezici çoğunluğunu, sayısız yüzyıllardan beri ayakta tutan rahat yaşama isteğine dayanan bir barış. Bu rahat yaşama, bu barış isteği, canını malını korumaya dayanan korkakça istekten değil, insanın

en yüce güçlerinin alabildiğine gelişmesinin ancak barış içinde bir dünyada gerçekleşebileceği inancından gelir.

Savaş, özellikle, modern savaş, korkunç bir yıkımdır. Savaş bizlere hazırlanan bir kaderse, onu, elimizden geldiği kadar iyi karşılayalım. Ama, hiç değilse, bu konuda kuruntuya kapılmayalım. Bugün savaş üstüne edilen sözleşlerin altında korkunç bir kaygısızlık yatmaktadır. Her politik parti öbürünü, aşırı ölçüde savaşçı olduğu için değil, aşırı ölçüde barışçı olduğu için suçlamaktadır. Kamusal hayatta, barışı koruyor diye insanlara işkence ediyorlar. Büyük üniversitelerin rektörleri biraraya gelip, yüksek öğretimi bir yana bırakarak, üniversitelerin birer kışla olması için coşkuyla oy vermişlerdir. «Amerika güçlü olmak zorundadır» sözünü boyuna tekrarlıyarak, düşünme yetimizi toptan durdurduk ve asıl gücümüzün ne olduğunu unuttuk.

Gücün, insan ve makina yığınınından başka bir şey olmadığına inanır görünüyoruz. Onların da birer rolü yoktur, demiyorum. Ama, gücün temel öğeleri, akıl, yurt sevgisi, yurt ülkülerinin bilinci, her şeyden önce de, dâvamızın doğruluğuna olan inançtır. İyi niyetli insanlar savaşa son bir çare gözüyle baktıklarına göre, son dakikaya kadar bütün konuşup anlaşma yollarının açık olduğuna ve kendi hükümetlerinin savaşı önlemek için iyi niyetle bu yolları aradığına iyiden iyiye inanmış olmaları gerekir. İyi niyetli insanlar, sömürgeciliği, derebeyliğini yada herhangi bir haksızlığı sürdürmek için savaşılmadığına inanmalıdır. Anarşi içinde bocalayan bir dünyanın ergeç savaşa sürükleneceğini en aptallar bile biliyor. Onun için, iyi niyetli insanlar, kendi hükümetlerinden, Birleşmiş Milletler'i bağimsız devletlerden meydana gelen gevşek bir topluluk olmaksızın çıkarıp, dünyaya hukuk düzenini kabul ettirecek bir

örgüt haline getirme yolundaki niyetini açıklamasını istemelidirler.

Çağdaş uygarlıkta bir çeşit amaçsızlık duygusu yaratan bir şeyler var gibi. Üniversite rektörleri neden kendi eğitim kurumlarını kışlaya çevirme isteğini böylesine sevinçle karşılıyorlar? Bunların hepsi de yurtlarını seven kişilerdir, şüphesiz. Ama, bana kalırsa, onlar eğitime kimselerin al-dırış etmediği, can sıkıcı, akli karıştıran ve güç bir iş gö-züyle bakmaktadırlar. Oysa, savaşa hazırlanmak, apaçık, kesin ve saygı değer bir şeydir. Günümüz insanları, başka-larının kendilerini öldürmeye hazırlanmakta olduğuna ina-nıyorsa, bir amaç bilincine sahip olabilirler mi? Durum böyle ise eğer, batı uygarlığı, ister istemez bir ruh hasta-sıdır.

Sizler, benim kuşağımdan, yani bugün dünyayı yöne-ten kuşaktan, kat kat üstün bir eğitim görmektesiniz. Siz-ler, insan hayatının, insan toplumunun amacını açık seçik görebilecek kadar şanslısınız. Burada sizden önce okuyan-lar, dünyanın dört bir köşesine serpilmişlerdir. Onlara ka-tılmak üzere buradan ayrılırken, onların beraberlerinde gö-türdükleri kıvılcımın aynını sizlerin de götüreceğinize ina-nıyorum. Özenle bakılırsa, bu kıvılcım, dünyayı aydınlatan bir ışık olabilir.

(Çeviren: V. Günyol)

1928'de Yale üniversitesi dekanı ve hukuk profesö-rü olan Hutchins, 1945'de Chicago üniversitesi rektörü ve üniversite emini olmuştur. Başlıca eserleri : Amerika'da Yüksek Öğrenim; Özgürlük Eğitimi; Özgürlük, Eğitim ve Para Fonu' dur.

Tiyatromuzun Görüntüsü

Samim Kocagöz

Nisan, Mayıs ayları, bütün yaz boyunca da diyebiliriz, İzmir'in tiyatro mevsimidir; İstanbul'un, Ankara'nın bütün tiyatroları, bu aylarda İzmir'e gelir, bütün oyunlarını - kış boyunca ne oynamışlarsa - İzmir'lilere döker, saçar giderler. Ankara'nın, İstanbul'un on beşin üstündeki tiyatro topluluklarının birinin aklına, gelip bütün mevsim boyunca İzmir'e yerleşmek gelmez. Oysa İzmir'de bütün kış boyunca birkaç tiyatroyu devamlı dolduracak seyirci vardır. Ama tiyatro sanatçılarımız, İzmir'i taşra sayarlar. Ankara, İstanbul sosyetesinden ayrılmak işlerine gelmez.. Öte yanda İzmir'de Devlet Tiyatrosu vardır devamlı temsiller veren. Ama Ankara'daki yöneticileri de bu tiyatronun, İzmir'i taşra saydıklarından nerede Ankara'da tutmayan oyun varsa, nerede en kötüsü varsa İzmir'e yollarlar. Oyuncular Ankara'dan İzmir'e zorla yollanmış, kendilerine haksızlık edilmiş kanısında oldukları için, oyunları baştan savma oynarlar. Kimi, karısından ayrı, kimi de kocasından, çocuğundan ayrı oldukları için yakını, seyircinin başına vura vura oyunu oynarlar. Yine de seyirci bulurlar; bazı kapalı gişe oynarlar en kötü oyunları. İzmir'liler, ne olursa olsun, bütün yıl boyunca tiyatroya hasrettir... Devlet tiyatrosunun kadrosunu, — tenezzül edip — devamlı İzmir'e yerleşecek bir kadro haline getirmek düşünülebilir. Ankara, İstanbul sosyetesinin caf cafından kurtulup, İzmir'e yerleşecek bir tiyatro topluluğu istenebilir. Ama benim bu yazıda söylemek, tartışmak istediğim konular bunlar değil. Ha-

ni memleketin en seçkin oyuncularından kurulu bir topluluk olur da, yurt içinde paylaşılamaz. Şehir şehir gezer; bütün tiyatro seyircilerini sevindirir! Böylesine bir diyeceğimiz olmaz. Ama Türkiye’de böyle bir topluluk yok. Söze buradan gireyim : Yıllardır bahar, yaz aylarında İzmir’in uğradığı tiyatro toplulukları baskısını elimden geldiği değin izlemeye, kesemin gücü kovalamaya çalışırım. Eksik olmasınlar, bazı oyuncu dostlarım da beni davet ederler. Gördüğüm şu ilk bakışta: Nasıl futbolda bile bir takım oyunu oynyamıyorsak, bütünü ile bütün topluluklar, ne yazık ki, bir takım oyunu olması gereken tiyatrodaki, takım oyunu oynyamıyorlar. Ad anmak istemiyorum; ciddi bir oyunda rolünün gerektirdiği sırada ilk sahnede görünen bir aktörün, seyirciler tarafından alkışlanmasını çok yadırgıyorum. Böyle bir alkış, Kel Hasan Efendi için, Naşit için, Karaca için ve Hepgüler için hoş karşılanabilir. Tulûat tiyatrolarının bizde töresi budur. Bu tür tiyatrolarda ne oyun, ne de sahnedeki öteki oyuncular önemlidir. Adını tiyatroya veren oyuncu önemlidir. Bu da değişik bir anlamda tiyatrodur. Son birkaç yıldır üzüntü ile görüyorum ki tiyatrolarımız tulûat töresine sapmaktadır. Bir, ya da iki ünlü oyuncu biraraya geldi mi, iki yakalarına silik oyuncuları toplamakta — silik deyince, kötü oyuncuyu düşünmüyorum, içlerinde çok güçlüleri var; ama silik kalmaları isteniyor — kendileri hep ön plânda görünerek alkış toplamak sevdasındalar. Bir kere şunu bilmeleri gerekir ki, dünyanın her yerinde oyun süresince seyircinin alkışı, oyunun yazarıdır. Oyunun sonundaki alkış oyuncularındır. Bizim ünlü aktörlerimiz, kadın oyuncularımız, bugün öyle bir yanlış anlayış içindedirler ki, sahnedeki oyun arkadaşlarından sonra yazarı da çiğneyip geçmektedirler. Böyle bir tutum içinde daha da ileri giderek — hepsi üstüne alınmasın —

kendilerini sahnede en iyi birinci plâna çıkaracak, kendilerini gösterecek oyunlar aramakta, bir başka deyişle Naşit'in töresine yersiz bir bağlılık göstermektedirler. Dikkat ederseniz, çoğu tiyatro topluluklarının adı, üne erişmiş oyuncuların adıdır. Ben, bu arkadaşların ne ustalıkları-na, ne de oyunlarına karşıyım; ama bu yanlış zihniyetlerine karşıyım.

Bir konu var ki, önce bu konuyu açık seçik ortaya koymamız gerek : TİYATRO BİR EDEBİYAT TÜRÜDÜR. Önce yazardır. Müzik de önce bestecidir. Tiyatroda oyuncunun yeteneğinin, dehasının; müzikte piyanist'in; kemancının, yöneticinin yeteneğinin, dehasının düğümü; yazarın, bestecinin elindedir. Asıl önde gelen yaratıcı YAZARDIR, BESTECİDİR. Oyuncu ve çalıcı, icracıdır (temsil eden, yorumlayan = interpréteur). Oyuncu, çalıcı, kısaca icracılar, bir sanat eserini en iyi yorumlayan, ortaya koyan kişilerdir. Sanat eseri, sanatçı olmazsa (öyle düşünelim), icracının sanatı ortaya çıkamaz. İcracı olamaz. Ama ortada icracı olmasa da (öyle düşünelim) sanat eseri her zaman vardır; eser rafta dursa bile. Bu söylediklerimden oyuncuyu, ya da çalıcıyı — icracıları — küçümsediğim anlamı çıkarılmamalıdır. Ne var ki onların yaratıcılığı, bir başka yaratıcının, yazarın, bestecinin elindedir; bu da bir gerçektir. Yazarın, bestecinin düşündüğü, ortaya koyduğu eseri; yazar, besteci değin düşünebilen, ortaya koyabilen, onların isteğine en yakın yorumlayabilen kişi de elbette bir yeteneğe sahip sanatçıdır. Yüzyıllar boyunca Sofokles'i, Shakespeare'i, Molière'i oynayan, yorumlamaya — en iyi, en uygun biçimde — çalışan yüzlerce oyuncu gelmiş geçmiştir. Bunların içinde çok büyükleri, ünlüleri vardır. Ama kaç Sofokles, kaç Shakespeare, kaç Molière gelmiş geçmiştir? Yaratıcılığı ikiye ayırmak zorundayız : Ger-

çekten yaratanlar; yaratılanı yorumlayanlar... Bir oyun süresince alkışlar yazarındır dedim biraz önce. Ya bir konser süresince bölümler arasındaki alkışlar kimindir? Konserlerin sonunda çalanlar, ya da çalan alkış toplarken, besteci kimin aklına gelir? Bir düşünelim : En az yüz elli yıldan beri dünyanın her yerinde, yüzlerce icracının yüzlerce konserde çaldığı eserlerin sahibi bestecilerin sayısı kaçtır? Bana kalırsa, bir Bach'ı, bir Beethoven'i alkışlamak bile küçültür; onları iyi yorumladığı, çalabildiği, gün ışığına çıkarabildiği için icracılara aferin diye alkış yakıştır...

Diyeceğim, icracılar, gerçekten sanatlarını küçümsemezler, küçültmek istemezlerse; yazara, besteciye sadık kalmak, hele hele onların oyunlarının hakkını vermek zorundadırlar. Çünkü örneğin bir tiyatro oyuncusu, oynadığı eserin içinde büyük olabildiği değin büyüktür. Konumuz tiyatro olduğuna göre tiyatrodan örnek alalım : Nisan ayı içinde İzmir'de Ankara Sanat Tiyatrosu'ndan Orhan Kemal'in 72. *Koşuş*'unu seyrettim. Orhan Kemal'in önce 72. *Koşuş* adlı büyük hikâyesine sonsuz bir hayranlığım ve sevgim olduğunu söyleyeyim. Orhan'ın bu hikâyedeki başarısı, edebiyatımızın yüzünü ağartan birkaç eserin başarisıdır. Geçen yıl, oyun olarak görmek fırsatını bulamamıştım. Bu yıl, hikâyenin oyunlaştırılmış biçimini de okudum. AST'nun oyundaki başarısı da kulaklarımda, zihnimde; heyecan içinde oyunu seyre gittim. Oyun süresince öfkelen dim; sinirlendim. Yazarın ortaya koyduğu yürekler paralıyan hikâyeyi — oyunu — oyuncular yozlaştırmış, durmadan seyircileri güldürüyorlardı. Yazara, eserine ihanet ediyorlardı. Dramın içinde, özünde komik olaylar ve tipler vardı elbette. Hakkı verilseydi oyunun yine elbette sahnedeki sefaletin ortaya koyduğu komik unsurlara gülecektik.

Ama gözlerimiz yaşlı gülümseyecektik. Dramı komedi gibi oynamak, ya oyuncuların bu oyunu çok oynamalarından ileri gelen bir bıkkınlığıydı, ya da yazarı, giderek seyirciyi küçümsemeleriydi. Eve döndüğümde kitaplığımdaki Orhan'ın kitaplarını bir sıra gözlerimle okşiyarak kendimi teselli ettim... İşte yukarıdan beri anlatmak istediğim yazar, oyuncu, yönetici arasındaki farkın özeti... Aynı olay, Ulvi Uraz'ın *Yalova Kaymakamı*'nda da ortaya çıktı : *Yalova Kaymakamı*'nda birinci perdede — hikâye ve romanında da öyledir — Orhan Kemal, bir gecekonduunun narçarlığını ortaya koyar. Ama oyuncuların rumeli şivesiyle konuşmaları hepten seyirciyi güldürüyordu. Bu işe de canım sıkıldı. Dramı komikleştirmek neden? İkinci perde-deki hademe rolünde Ulvi'nin Rumeli ağız ile konuşması hiç de batmadı; çünkü o perde zaten komedydi. Aynı tiyatronun bir komedi olarak yazılmış *Müşterek Ev* adlı oyunundaki başarısı, beni düşündürdü; şu kanıya vardım ki, bütün Türkiye'deki tiyatro topluluklarını — gördüklerimi elbette — gözümün önüne getirerek düşündüm : Bizim bütün yöneticilerimizde, oyuncularımızda, giderek tiyatro-larımızda yerleşmiş bir önyargı var : Türkiye'de tiyatro se-yircisi, ille de komedi istiyor. Bu saplantının yanlış olduğu kanısındayım. 72. *Koşuş*'u gördükten sonra, ilk temsilleri-ni Ankara'da seyreden bir yakınımız; ikinci defa bizimle birlikte görünce oyunu, şaşkın şaşkın : İlk gördüğümde bu oyunu, oyun süresince gözyaşlarımı tutamadım: bu se-ferse gülmekten kırıldım; dedi. Oyunun ilk temsilleri de-mek komedi değilmiş; üstelik de halk, seyirci tutmuş...

Bugünkü tiyatromuzun görüntüsünü — yazar bakı-mından değil, icracılar bakımından — şöylece özetleyebi-liriz : a) İyi oyuncular, çeşitli nedenlerle kendi başlarına buyruk, kendi başlarına birer tiyatroda baş olarak dağıl-

miştir. b) İlle gişe için oyun düşünölmekte ve bunun da en çıkar yolu, komedi oynamaktır sanısına düşmektedirler. c) Dramı, dram olarak değil, komedi olarak oynamak eğilimini göstermektedirler. d) Geçen yıllarda çok ciddi bir tiyatro topluluğı olarak görönen AST, yönetici Çiğıltepe'nin vefatından sonra disiplin bakımından biraz gevşemiş gibi görünmektedir. e) Ulvi Uraz, oyuncu arkadaşlarına kendisinin içinde bulunmadığı bir oyunu oynamak fırsatını vermekte, onları kurduğı disiplinle başarıya ulaştırmaktadır. Kenter kardeşler, hep iki kardeş sahnede görünmekten başka endişeleri yok gibidir. Bazı iyi niyetlere karşın bu durum, ya da tutum, tiyatrolarımızı dağınık bir görüntü ile ortaya koymaktadır.

Daha birçok nedenler sıralar, tiyatrolarımızın bir çıkmaza doğru yol aldığını söyleyebiliriz. Bu çıkmazlardan en karanlığı, yeni yetişen oyuncuların kendilerini göstereme engelidir. Hani futbolde hababam çalım atıp kendini gösteren oyuncuların durumuna düşmektedir tiyatrolarımız. Uzun bir süreden beri Ankara'ya gitmediğimden, oradaki Devlet Tiyatrolarının durumunu bilemiyorum. Bir parça İzmir'dekinden söz ettim yukarıda. Orada da Gökçer'in astığı astık, kestiğı keстик diye dedikodular çıkıyor gazetelerde. Görmeyince dedikoduya kulak asmıyalım.

Bir zamanlar, tiyatro, yazar demektir! Ortalıkta yazar yok, tiyatro yazılmıyor! diye kıyametler koparılırdı. Şimdi iş tersine dönüyor gibime geliyor : Yakın bir gelecekte korkarım, Türk tiyatro yazarlarına Türk tiyatro kuruluşları, toplulukları, oyuncuları ayak uyduramaz hale gelecek. Çok dağıldılar çünkü...

Doğumla Başlayan

Cavit Orhan Tütengil

Ölmek çeşit çeşit. Necatigil'e göre bir de «Kitaplarda Ölmek» var. Bana öyle gelir ki Behçet Necatigil'e bu ölüm çeşidini düşündüren «Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü»nü hazırlarken açıp kapadığı parantezler olacak:

«Adı, soyadı
Açılır parantez
Doğduğu yıl, çizgi, öldüğü yıl, bitti
Kapanır parantez..»

Yalnız böylesi ölümlerde değil bütün ölümlerde ortaklaşa olan taraf, başlangıcı ve sonu belirleyen ömür saatinin kapsadıklarıdır:

«Parantezin içindeki çizgi
Ne varsa orda
Ümidi, korkusu, gözyaşı, sevinci
Ne varsa orda.»

(B. Necatigil, *Arada*, İstanbul 1958, s. 56-57).

Bir de insanımızın ortak yaşantısında sürüp giden, birbirine ulanan, bu yüzden de parantezi hiç bir zaman kapanmayan «olaylar» var. Oluş sırasını, değişik kişilere ait olduğunu umursamadan «ömür saati»ne göre düzenleyecek olursak son ayların Türkiye görüntüsünü, gazete kesiklerinin aracılığında şöyle özetleyebiliriz:

1. «Memnuniyetle haber aldığımıza göre, Belediye Başkanımızın dün gece saat 12 sıralarında bir erkek evladı

dünyaya gelmiştir. Yavruya Adnan Menderes ismi verilmiş ve bizzat babası tarafından kulağına Ezan okunmuştur. Genç anne ve babayı tebrik eder, Adnan Menderes ismine lââyık ve memlekete nâfi olmasını Cenab-ı Hak'dan temenni eyleriz».

2. «Terkedilen bir günlük çocuğun sahibi bulundu. Sanıklar adalete sevkedildiler».

3. «Yaşlı bir adam, geçimlerini sağlayamadığı için dört torununu Emniyet Müdürlüğü Çocuk Bürosu'na teslim etmek istemiştir. Yaşlı adam durumunu şöyle anlatmıştır : (Kızım kocasından ayrıldı. Altı ay kadar önce de çocukları bana bırakarak Almanya'ya gitti. O günden bu yana bana bakım için para gönderen olmadı. Ben fakir adamım, çocuklara bakacak durumum yok). 9, 8, 3 ve 2 yaşındaki çocukların yurda yatırılması için gerekli işlem yapılmaktadır».

4. «Şişli'de Gültepe'de 1.5 metrelik bir su birikintisine düşen 4 yaşında bir çocuk boğularak ölmüştür. Annesinin su kenarında çamaşır yıkamasından istifade ederek birikintinin yanına yaklaşan Mehmet birden dengesini kaybederek suya düşmüştür».

5. «Altı yaşındaki bir çocuğa tecavüz edildi».

6. «Bu defa da bir ilkokul öğrencisi kaatil oldu».

7. «Bir genç kız, babasının zoruyla evlendirilmesi üzerine gerdek gecesi kendisini iple asarak intihar etmiştir».

8. «Yeşildere köyünden 34 yaşındaki Ayşe, kocasının kendisini dövmesine üzülmüş, su kanalına atılarak intihar etmiştir».

9. «Kurualan köyünden Rabia adında genç bir kız suda aksine bakarak saçını tararken dereye düşmüş ve boğularak ölmüştür».

10. «Onbeş yaşında bir kız, mini etek giydiği için iki yaş büyük ablasını sopa ile öldürmüştür. Almanya'ya beraber gittiği kocasını terkederek köye annesinin yanına dönen Solmaz, mini etek giydiği için kardeşiyle sık sık münakaşaya başlamıştır. Önceki gün tekrar başlayan münakaşa birden kavgaya dönmüş ve Meryem eline geçirdiği sopayla ablasının başını ezmiştir».¹

«Gazete havadisleri» arasında hergün benzerlerini görüp geçtiğimiz, sık sık karşılaştığımız için de olağan sayar olduğumuz tam ya da eksik ölmeler tümen tümen. Yoksulluklar, çaresizlikler, bilgisizlikler, dengesizlikler, baba ve koca zulümleri insanımızı yok yere öğüten bir değirmen olmuş. «Parantezin içindeki çizgi» bazan o kadar kısa, o kadar anlam dışı ki bunun «Yaratan»a sağladığı kazanç çok söz götürür. Gerçi «Öldük, ölümden bir şeyler umarak» diyen ozanlar da var. Fakat bir kez, «büyük boşlukta» büyü bozulmaya görsün. Sonrasını bilen yok.

Bizim ülkemizde büyük çoğunluk çetin koşullar altında hayatını sürdürüyor. Öte yandan, bitkisel bir hayat yaşamakta oldukları söylenebilecekler de eksik değil. Köyde ve kentte hayatın ağır yükü altında ezilen, genç yaşta ihtiyarlayan erkekler ve kadınlar var. «Mutlu azınlık» denilenler ise «çubuğunu yakıp sefasını sürüyor». Böyle bir ortamda başlıca iki görüş açısından bir değerlendirme yapıl-

¹ Bu haberler «Milliyet», «Tarsus», «Tercüman» ve «Yeni Adana» gazetelerinin çeşitli sayılarından derlenmiştir.

diği söylenebilir. Dinsel ve geleneksel kökleri olan ilk görüş açısı bu dünyayı «yalancı dünya» olarak niteleyip mutluluklarla dolu gerçek hayatı «yarın ahrette», ölümden sonrada arıyor. Bu öğretinin halka kadar indirilmiş sloganları, tartışmasız boyun eğilen «cennet» vaadleri var.

İkinci görüş tek yanlı değil, dallı budaklıdır. Ortaklaşa olan yanını bu dünyanın «gerçek»liği teşkil ediyor. «Öteki» için kuşkudan inançsızlığa kadar uzanan değişik anlayışlar buluyoruz. İkinci görüşün ilk dalı, olduğu gibi kabul edilmesi öne sürülen bu dünya düzenine «isyan» olarak ortaya çıkıyor. Bu isyanın da çok değişik belirtileri var. İkinci dal, gerekirse toplumu da hiçe sayarak «hızlı yaşama»yı salık veriyor. Nasıl olsa ölüm geleceğine göre, üstelik yersiz ve de vakitsiz, insan «gece»ye eli boş girmemeli. Üçüncü dal, tek gerçek olan içinde yaşadığımız dünyayı güzelleştirmek, herkes için mutlulukla yaşanılır hale getirmek amacını güdüyor. Bunun için de bir veri olarak kabul ettiği ortamı, amaca uygun olarak değiştirmek, başka bir deyişle dünyayı yeniden kurmak istiyor.

Devlet, yurttaşlarını mutlu kıldığı ölçüde taşıdığı ada hak kazanır. Doğumla başlayanın çile olduğu toplumlar kısır döngüler içinde ömür saatlerini duraklatan kaderlerini, ancak akıllarını, dünyalarını güzelleştirme yolunda kullanarak değiştirebilirler. Bu amaca adanan ömür yaşanmağa değer.

Akla Kara

İbrahim Kutluk

İşıl işıl, duman duman, acı acı bir gün. «Vaktin karanlığında ruhum» nereden takıldı, nereden? Belleğimi yormayıp kendimi aklara, apaklara boylu boyunca vermek istiyorum. Dışım işıl işıl, içim işıl işıl. Gün Gün «Nere-lerden gelmekte bu sesler — Ben sanki bilmiyorum»; san-ki değil, gerçekten bilmiyorum. İşıl işıl, Gün Gün parıl-tılar içinde bir karalık. Akkaralar, karaaklarda yüzüyorum. Bilinçsiz bir sevinç, bir üzüntü içinde eziğim : «Gecelerin sonsuz uyanıklığında». Sevginin ışıkları yalnız denizlerden, ağaçlardan, yollardan değil, günlerden günlere akıyor da «Ben sanki bilmiyorum»¹.

«Karlar- Ki semadan düşer düşer ağlar» değil, ağla-mıyor karlar. Elif Elif diye de tozmuyor, Gün Gün diye tozuyor. Gün, öyleyse ak, öyleyse işıl işıl, öyleyse mutlar, mutluluklar.. ve öyleyse günlerin geceleri, akların karala-rı, mutların mutsuzlukları... İçimde acı bir ezgi var : Fet-hi'nin oğlunun yabanda biriktirdiği parayı buzağı mı ye-miş? Ona ne öyleyse yazardan, elden? Ne karışır? Ye-mişse onun parasını yemiş... Bir kırmızılık denizinde yüzü-yorum. Baltepeği gözlere dalıyorum. Lâpa lâpa aydınlıklar düşüyor üstümüze : içimiz ışık, dışımız ak. Önümüzde ya-yılıp giden, karşıları göstermeyen pus altında denizin dal-gacıkları görülüyor, duyulmuyor. Sessizliğin sessizliği do-

¹ » » içindeki mısralar F. H. Dağlarca'nın ikinci satırbaşındaki ilk mısralar da Cenap Şahabettin'indir.

luyor içime, bir ezgi gibi... Pus azaldı, içimiz doldu karalarla. Çıt yok. Bir baş, dayanmış omzuma. Gözleri yaşlı, gözlerim yaşlı. Bir bağ, bizi, bizden alıp uzaklara, çok uzaklara, orta Anadolu yaylâsına götürüyor. Ya oğul! Buzağıya parayı yedirdi diye tutsak ederlerse onu... İçim bir ezik bir ezik. Ben de o yoksul, o güçsüz, o yoksun kadınlayım, kızını satan kadınla... Ben mi? Biz, bu güzelim sırtlarda, içimizin sevgi denizinde, puslar içinde yitiyoruz. Aydınlıkları önümüze seren doğa, karaları göklere itiyor. Sonra yeniden lâpa lâpa aydınlıklar olup üstümüze, oradan içimize dökülüyor karalıklar. Mutsuz oluyoruz. Mut denizinde yüzerken mutsuzluklar içimizi burkuyor. Yüreğim, göğsüme sığınmış evren dolu, sevgi dolu yürekle birlikte çarpıyor, yurdumun mutsuz kişileri için... Neye mi, kaç gündür kalem alamamış. Babası yabana gitmiş de, parayı aramadık yer komamışlar. Ahur mahur, ney, hep aranmış, bulamamışlar öğretmenim : «Bir beyaz rişe-i cenah-ı melek-gibi kar»...

Sağdan sola, soldan sağa lâpa lâpa düşen karlar üstümüze yığılıyor. Birbirine yaşlanmış iki kişinin ancak dış biçimini belirtecek nerdeyse?... Pus açıldı biraz. Biraz daha uzakları görebilir miyiz ki? Karşı kıyıyı, denizin ötesini göremeyiz; istersek görürüz çorak Anadolumuz. Harman dönemi hiç yıkanmayan elleri, dondurucu soğuklarda bile pabuç yüzü görmeyen çatlak ayakları : «Utanır elin ayağın, — Korkarsın yakından görsen, — Eli el değil, ayağı ayak değil». Biz oralara bakmıyoruz. Geriye, uzaklara değil, ileriye de değil, içimize bakıyoruz. Pus bir açılıyor, bir kapanıyor. Biz de büsbütün kendi içimize gömülüyoruz. Araçlar geçiyor önümüzden. Kimbilir hangi şapşal Hacığa bize imreniyordur. Ne güzel parça, diyor senin için. Iscacık aracının içinde evreni ben yarattım diye geçen şu

delikanlı da sana acıyor, bana da dişbileyordur : bu güzelim arabadan, denize doya doya bakmak. Buğulu camlارın ardından güzelim karları izlemek, bunların tadını çıkarmak varken...

Neye mi bakıyorum yüzüne? Gözlerine bakıyorum; oradan içe bakılmış da ondan, sen de öyle mi düşünüyorsun diye, benim gibi.. Bir yeşil baş omuzlarıma, bir ateş gövde içime düşüyor. Gözlerimizde yaşlar. Mutsuzluklarımızı ağlıyoruz. Ayrı ayrı yollara gidiyoruz. Benimki oldukça belli, bir sona gelmekteyim. O ise alabildiğine bilinmezliğe dalıyor; kuşkularıyla, umutlarıyla, usunun yanılmazlığıyla güvenle dolu. Arasıra, her gerçek değerde olduğu gibi, kuşkularından yol bulamıyor. Bir us denizinde yüzerken özbenliğinin evrenine, içine dalıyor. Orada gördüğü aklar, aklıklar, sonra karalar, karalıklar... Tutkular ve coşkular içindeki içlerimiz evren olup karşımıza çıkıyor, tepelerimizden aşağıya karlar olup dökülüyor. Karlar Elif Elif diye tozmuyor, Gün Gün diye tozuyor.

Bir saplantı var içimde, içimizde. Anlatacaklarımız var birbirimize? Işıklardan, aydınlıklardan söz ediyorum. Hani Anneler Günü vardı ya, annesine sevin sin diye tuz götürecek Boyacı Ali doluyor içime. Bir ayakkabı boyadı, yirmi beş kuruşu var, eve yarım kilo tuz alacak. Gayri terslemeyecek komşular onları, «hep mi biz vereceğiz» diemeyecekler. Söylemeden anlıyor, duyuyor düşüncelerimi omzumdaki baş. Bir od düşüyor içine. Büsbütün yaklaşıyor bana. Bir kırmızılık oluyoruz onunla. Üstümüz ak, çevre ak, uzakta puslar bile aklaştı, içimiz kırmızılıkla dolu. Neye diyor içinden bana : Komşular da bir tuz veremeyecek katılıkta olur mu? Diyorum içimden ben de : Onların da yok ki. Bitecek, sonra kim alacak onların tuzunu. Çorbaları tuzsuz pişecek... Anlaşıyoruz. Konuşmadan, söyleş-

meden; sevişerek, kucaklar dolusu, evrenler dolusu, içler, içlerimiz dolusu sevişerek anlaşıyoruz. Daha da sarılıyoruz birbirimize. Ne yapsak da bütün toplumumuzu mutlu edebilmek diyoruz. Yanıp tutuşuyoruz bu tutkuyla...

Sen diyorum ben, öylesine haklısın ki. Nasıl olsa bir gün ayrılacaktık. Böylesi güzel bir günde olması ne iyi oldu diyorum. Ne bırakması, diyorsun, bundan böyle sana daha çok gereksinme duyacağım... Ben de öyle. Diyemiyorum sana, anlatamıyorum, içimi dökemiyorum. Yine ıslıl ıslıl, anlak dolu, duyarlık dolu gözlerinle alaya alacaksın beni. Kaç kişiye böyle söylemişimdir, değil mi? Söylemişimdir. Başka başka söylemişimdir. Her söylediğim de doğrudur. İçimdir söylediklerim. Neden beğenilirim? Gözgülere benden olmadılar, hep de doğru söylemekte direndiler. Bir kendine baksana, ne övgüler düzer sana. Benim içimi söylemem, onları, senin pırıl pırıl gözlerinde yansıtmam, içine yansıtmam çok mu? «Şu anda meselâ bir saklambaç oyunu var, — Ebe benim ve arıyorum, seni».

Üşümeğe başladım. İçimde acı bir ezgi var. Karanlık, karanlık üstüne yığıyor, karlar da karların üstüne, bizim üstümüze dökülüyor. Böylesi iyi oldu diyorum. İnandırmaya çalışıyorum kendimi, avutmaya, kandırmaya çalışıyorum. Olur mu? Olur. İlişkilerimizi kesmeliyiz diyorum. Diyorum, diyorum, bütün dediklerimin üzerinden göz yaşları geçiyor, siliyor o söylediklerimi, o yazdıklarımı? Nasıl yaparım sensiz diyorum kendi kendime. Tükendiğime inandığım bu dönemde, yolumun da bütün bütün bittiğine inanıyorum. Önümde umulacak, güvenilecek günler yok. Gün diyorum da başka demiyorum. Günle başlamıştım, öyle gelmiştim evrene, Gün'le de bitecek diyordum. İyi bir son bulmuştum kendime. Kurt kapmış seni. Dumanlı havayı severdi kurt. Gelmiş de yanımdan, kollarımdan ka-

pıp kaçırmış seni, gitmiş, lâpa lâpa karların içinden, du-
manların ötesine. Buzlu göz yaşlarımı kırıyorsun. Damla-
lar buzken, su olup elinden kayıyor. Var mıydı geçen ge-
lişimizde, var mıydı diyorum. Evet anlamına başını sallay-
yorsun. Saçaklardaki karları düşünüyoruz. İçim üşüyor.
Düşüneceğiz diyorum, sıcak ülkelerde olsak da bu saçak-
taki karları. İçini bilmem, gözlerin evet diyor, evet, evet...
Ben düşünürüm seni, ikimizin yerine de geçer. Sen pusla-
rın ötesinde yok oluyorsun, göklere ağıyorsun. Gözlerim
yaşlarla dolu, tıkanıyorum; yollara, yollara, yollara bakı-
yorum. İçimdeki yalnızlığa gömülüyorum. Seni ora-
dan kimse alamaz diyorum. Ben sağken diyorum, ben ya-
şarken diyorum... Musa'nın ışığı gibi bir nen bu. Gör, git
git, sonra kavuşamadan yok ol. Ben de bir çöldeyim, elle-
rimi sana doğru uzatmış yalvarıyorum, yalvarıyorum... Bu
yakınlığının, bu yanımda oluşunun bir düş olduğunu bili-
yorum. Güzel bir düş gördüm; ola ki gördük. Gerçekle
imgeleri arasında bocalayan benim için, bu düş yetmez. Kan-
mıyorum, doymuyorum; çoğunu, daha çoğunu istiyorum.
Benim, yalnız benim olmanı istiyorum. Güçsüzlüğüm kar-
şıma dikiliyor : Genç değilim. Güzel ve yakışıklı, o da de-
ğil. Öyleyse ne olanaklarım var? Özdek yüzyılı bu yıl, di-
yorum. Sonra utanıyorum senden. Kendimden utanıyorum.
Sen benim için Tanrısal bir evrensinsin. Sen bütün bu değer-
lerin üstündesin, bütün güzelliklerin ve çirkinliklerin öte-
sindesin. Taparcasına seni seviyorum, Anadolumu, yoksul
kişilerini, kalemsiz, betiksiz öğrencilerimi, yaşantıları ol-
mayan okuma yazmasız yaratıklarını sevdiğim gibi. Bun-
lardan dolayı kaçırmıyorum seni. Kendi yüzümden; evren
bana karşı da ondan. Gece, gündüz olmayacak; gün gerçek-
te değil, sözlüklerde kalacak da ondan. Işıl ışıl, mut mut
sevgiler içinde yüzemeyeceğim de ondan. Bunlar benim için

değil de ondan. Yitmişim, yitmişim de ondan...

Bir senfoni var : Aklar - Karalar Senfonisi. Alabildiğine bir coşku, bir sevinç parlıyor içimde. Bilmiyorum neden denize puslar iniyor? Işıl ışıl çevrem, yörem; Gün Gün içim. Seni buldum ya diyorum. Alabildiğine coşku içinde çalkalanıyorum. Omzumda bir baş, bir yeşil, gözlerden akan damlalar, içime damlıyor, Karlar göz yaşı olup içimize yağıyor. Yıkıyoruz sevgi denizinde, Lethe'de. Bundan böyle ayrılacağız; seni unutmayacağım, diyorsun. Senfoni, Haydn'ın Sürpriz Senfonisi bu. Lethe'de unutmamak : «Portakalı soyamadım — Yemesine doyamadım» ezgisi, tadını bilmeyen çocuğumun öyküsü doldu içimize... Ben mi, ben mi, diyorum biteviye. Mozart'ın 33. Si Bemol Senfonisinin ışıklı, sevinçli, coşkularla dolu son bölümünü yaşıyordum. Acı bir Şaşkı Senfonisi oldu benim için. Bunun yaratıcısı da sensin. Dinleyemiyorum. Kulaklarım oğullarla dolu. Ayrı ayrı evrenlere göçüyoruz artık. İkiye bölündük. Bir yanda sen ve sizler; bir yanda ben ve bizler gibi olanlar; «Dağlar taşlar bakar bana — Ben buradan ayrılamam». Bin dönüm toprağı olup da portakalın kabuğunu on bir yaşında yiyen çocuğı düşünüyorum. Şimdi kinden şunca çok toprağı olup da kolej'de öğrenimini yapamayanı değil. Yurdumun bu güzelim yemişlerini tatmayanlarla birliğim. Doğı Anadolu'da portakal bilmeyen kadın, düne dek muzı tatmamış babası içimi burkuyor: Ne de güzel yemiş imiş bu muz...

Bizim evrenimiz acı ezgilerle dolu. Senin evreninse pırıltılarla. Seninki senin olsun, kutlu olsun hepinize. Biz, bizimkilerle yetiniriz. Kırk beş lirasını buzağının yediğı Fethi'nin oğlundan, kalem alamayan, evine yirmi beş kuruşa yarım kilo tuz alıp götüren, kara zeytini okulda gören, ölümü karşılığında bile olsa, bir zenginin çocuğunu

ezilmekten kurtaran Çöpçü Ahmet öykülerinden pastanın adını duyan, tadını imgeleyen öğrencilerden yanayız biz.

«Çiçek, su, hava, ağaçlar
Hepsinde bir yoldaşlık var,
Gönlüm hüngür hüngür ağlar
Ben buradan ayrılamam.»

o

BİZE GELEN ESERLER

- o *Bir Yufka Yürekli* : Dostoyevski. Çeviren : Yaşar Nabi, Varlık Yayınları : 1301, İst. 1967. 2lira.
- o *Goriot Baba* (Roman) : Balzac; Çeviren : Nasuhi Baydar. Varlık Yayınları: 1297, 2. Basılış, İst. 1967, 6 lira.
- o *Değişim* (Roman) : Kafka. Çeviren : Arif Gelen. Varlık Yayınları: 1295. İst. 1967. 2 lira.
- o *Karaca Oğlan* (Hayatı, Sanatı, Şiirleri) : Hazırlıyan : Cahit Öztelli. 6. Basılış. Varlık Yayınları, Türk klâsikleri: 1, İst. 1967, 2 lira.
- o *Boğaziçi Mehtapları* : A. Ş. Hisar — Bütün eserleri : 3. Varlık Yayınları: 1296. İst. 1967. 6 lira.
- o *Altın Yapan Kral* : N. Hawthorne. Çeviren: Z. Gülsoy. Resimliyen: G. Kabakçıoğlu. Varlık Yayınları, Çocuk Klâsikleri: 38. 2. Basılış, İst. 1967, 1 lira.
- o *Küçük Ocakçı* : Pierre Mael. Çeviren : N. Y. Taluy. Resimliyen: Çetin A. Özkırım. Varlık Çocuk Klâsikleri: 55. 2. Basılış. İst. 1967, 1 lira.
- o *Kül Kedisi* (Perrault Masalları) : Ch. Perrault. Çeviren: Tahsin Yücel. Resimliyen: G. Kabakçıoğlu. Varlık Çocuk Klâsikleri: 22. 4. Basılış. İst. 1967. 1 lira.

Günler Geçiyor

Sami N. Özerdim

Gerici kadınlar türedi. Gazetelere yazı yazıyor, Anadolu'yu dolaşıp konuşmalar yapıyor, ya da üniversitede başörtü olayı çıkarıyorlar.

Bunlardan birisine göre kadın, kocasından dayak yemeli imiş. Müslümanlığa uygunmuş bu.. Kadın konuşmacıyı dinlemek için başörtülü, çarşafli kadınlar birbirini çiğniyor.

Çarşafa hapsedilmek, kocadan dayak yemek isteklisi olmak için herhalde bir ruh rahatsızlığı içinde bulunmak gerekir. Bunun başka bir açıklaması akla gelir mi?

o

Bir politikacı partisinden ayrılarak başka bir partiye girdi. Nedense, hemen her gün yinelenen bu türde olaylara göre bu politikacının davranışı çokça yankı yaptı. Bu basbayağı olayı olağanüstü yapan, politikacının ahlâk'tan, fazilet'ten söz etmesi oldu kuşkusuz..

Biyografyasına baktım. Yaşı yetmişin eşiğinde.. Kavuştuğu ahlâk ve erdem yolunda — yetmişinden sonra — yürüyebilmesi için daha pek çok yaşaması gerekiyor.

o

Cumhuriyet'te Ecvet Güresin'in «31 Mart İsyanı»nı okuyorum. Bir senatör ne okuduğumu sordu : «31 Mart'ı!» dedim. «Yenisi hazırlanırken eskisini bir anımsayayım!»

Senatör anlamadı. 31 Mart olayı konusunda yeni bir

yapıt hazırlandığını sanmış. Merakla kimin hazırladığını sordu. «Yapıt değil olay hazırlanıyor!» dedim. Kahkahayı bastı.

Bakalım bu seferki hangi çizgi üzerinde yürüyecek?

o

Radyoda Liselerarası bilgi yarışması sürüp gidiyor. Eğer dinliyorsanız, bilgi yarışmasının da, okullarımızın kanseri olan ezberciliğin bir yeni gösterisi olduğunu göreceksiniz.

Söylentiye göre, bu yarışmaya katılacak öğrenciler derslere girmiyormuş; bir odaya kapanıyor, habire öğreniyorlarmış.

İçlerinde, gerçekten dünyadan haberli çocuklar da var.. Ama, bırakın liselileri, üniversiteye girmiş öğrencilerin katıldığı yarışmalarda bile insanı alabildiğine eğlendirecek yanımlar oluyor. Geçenlerde bir üniversiteliye üç sözcük verdiler, bir tümce yapmasını istediler : İsveç, Nobel, Dinamit.. Yanıt şu oldu:

«Dinamit ilkönce İsveç'in Nobel kentinde patlatıldı!»

Dinleyicilerin kahkahası daha büyük bir patlama oldu.

Böyle eğitime böyle «bilgi»!

o

Bir roman okuyorum gazetede.. Meğer 31 Mart (13 Nisan 1909) olayını İttihad ve Terakki Fırkası düzenlemiş! Bunu bir arkadaşıma anlattım. «Canım, eninde sonunda roman!» dedi. Ben o düşüncede değilim. Roman'ı masal niyetine okumam..

o

Ev arıyoruz. Yıllardır. Kaloriferli olsun diyoruz. Devlet her kış kömüre zam yapıyor. Üstelik ikibuçuk ton kömür hakkımızı yediyüzelli kiloya indirdi... Devletin bu «tedbir»i nedeniyle kaloriferli evler her yıl yüz-yüzelli lira fırlıyor. Bir türlü yakalayamıyoruz ucunu.. Bir apartmanın arka dairesini gördük. Bu evi tutarsak ömrümüz, toprak rengi bir kaya yığınının bakmakla geçecek.. Dayanamadık, fırladık dışarı.. Fenalık basmıştı.

Durmadan dinlenmeden kalkınma sözleri dinliyoruz. Her yıl kiralara yüz-yüzelli lira ekleyen evsahibi mi kalkıyor, biz mi kalkınıyoruz?

o

Radyo reklâm programlarında sık sık sevinç dolu çocuk kahkahaları parlar.

Bu beni sinirlendiriyor. Çocuk kahkahası, mutlu evlerin süsüdür. Şu apartmanın giriş altındaki daracık odada ömür geçiren kapıcı çocukları böyle gülebilirler mi? Anadolu'nun yerüstü ya da yeraltı evlerine göre küçük birer köşk sayılır bu giriş altları üstelik!..

o

İşçi sendikaları toplantısında bir yazarın lânetlenmesi için karar alınmış. Birisi bu kararı yerecek olmuş, adamı döve döve öldürecek hale getirmişler, canını güçlükle kurtarmış. İşe bakın ki, lânetlenen yazarın her günü işçi haklarını savunmakla geçer.

Anlaşılan sendikacıların, yazar lânetlemek en önemli sorunları.. Kızılay'ın kalabalığında ozan arkadaşım koluma girdi. O da aynı konu ile yaralı.. Ona bir karikatür anlattım. Cemal Nadir Güler'indi. Karikatür anlatılmaz, hele yazı ile anlatılmaz. Burada yinelemeyeceğim. Yinelersen,

beni de dövmeye kalkarlar sonra.. Bu ülkede bütün meslek sahipleri kutsaldır. Dokunamazsınız. Sadece yazarın böyle bir dokunulmazlığı yok..

o

Kızılay'ın kalabalığında bir yazar dost daha belirdi. Onun da derdi başka : dairesinde akşam üzeri, müdüründen memuruna bir yığın takunyalı koridorları dolduruyormuş. Bir doğru söz etti yazar dostum : «Müslüman olsalar bari!»

o

Bir yargıç, ancak Tanrı'ya hesap vermekle yükümlü olduğunu söylemiş.

Mahkemelere sığrayan yobazlığın nasıl bir tehlike oluşturduğunu bu görevini bilmez yargıç gösteriyor.

Şu hale göre, dünyada hiçbir suçun yargılanmasına gerek yoktur. Yargıcın karşısına çıkan bir hırsız, bir kaatil de, rahat rahat : «Ben hesabımı öteki dünyada vereceğim!» diyebilir.

Yargıcın, Tanrı ile hesaplaşması yalnız kendisini ilgilendirir. Yargıç, bunu anlamayacak denli boş kafalı mıdır? Yoksa, yetersizliğini böyle bir kurnazlıkla örtmek mi istiyor?

Safsatanın adalete girmesi, Türkiye'nin yıkılışını kolaylaştırır. Bu dünyada, düzeni ayakta tutan yasaları bir yana bırakarak, âhiretin arkasına gizlenen kimseler; görev kaçkınlarıdır. Ne korkunç bir tutum!

o

Adana'da Turan Emeksiz'in büstü, seçim öncesi «tedbir»i olarak kaldırıldı. Halk, Turan Emeksiz'in büstünü

kaldırdıkları için oy verecek, demek ki!..

Türkiye’de, özgürlük savaşçılarına karşı — Atatürk’ten ve devriminden başlayarak — girilen hareketler halk üzerinde etkili olabiliyor.

Turan Emeksiz boşuna mı öldü acaba?

o

Bir arkadaşım, sık sık şu özdeyişi yineler : «Beni en ziyade müteessir eden, zekâ ve ferasetin hududu olduğu halde belâhat ve hamakatin hudutsuz oluşudur.» (Arkadaşım, bu sözün A. Dumas’ya ait olduğunu sanıyor).

Şemsettin Sami’nin 1881’de yayınladığı «Hafta» dergisinde ben de şu özdeyişi buldum . «Hamakatla kuvve-i hâfızanın bir yere içtimaidan fena şey yoktur. Kendi hamakatine başkalarının da hamakatini ilâve eden adamın halini düşünmeli!» («Hakîmin biri diyor ki» kaydı ile).

o

ÇAN YAYINLARI’nın

49. kitabı

ÖZGÜRLÜK

SORUNLARI

René Maublanc

Çevirenler :

V. GÜNYOL — A. BEZİRCİ

3 lira

YENİ UFUKLAR

29

Marx'dan Seçmeler :

Romantik Atılış

Çok sevgili babacığım,

Hayatta, geçmişten geleceğe doğru giden uzun yol boyunca atılan adımlara benzer anlar vardır. Bu geçiş anlarında insan, yolun neresinde bulunduğunu anlamak için geçmişe ve geleceğe bir kartal bakışı ile bakmak ihtiyacını duyar. Tarih bile bu geçmişe göz atarlardan hoşlanır; duraklarmış, gerilermiş gibi görünerek kendi kendine düşünür. Oysa gerçekte, ne olduğunu anlamak ve öz etkinliğini düşüncenin doruğuna ulaştırmak amacıyla sanki kendini o rahat koltuğuna kapıp koyuverir.

Bu anlarda insan şair kesilir : Her değişim, her başkalaşım, uzaklaşan geçmişin parlak renkleri arasında, git-tikçe biçimlenen bir kuğu türküsü, yeni ve büyük bir şiirin başlangıcıdır aynı zamanda. Gene de yaşadığımız zamanı bin anıtla belgitlemek isteriz : Geçmişin ruhumuzda bıraktığı izi yeniden canlandırmak isteriz. Orada ana baba sevgisinden daha kutsal bir yer bulmak için!

... Onun için sevgili babacığım, Ems'ten yazdığın o sevimli, o güzelim mektubuna karşılık olarak geçen yılın olaylarına bir göz atarken, bilimde, sanatta ve özel yaşayışta kendini gösteren ruhsal bir etkinliğin belirtisi saydığım hayatı anladığım açıdan durumumu gözden geçirmek istiyorum...

Berlin'e varınca dostlarımla her türlü ilgiyi kestim. Ancak canım istemeyerek ufak tefek ziyaretlerde bulundum. Kendimi sanata ve bilime vermeye çalıştım... Bulun-

duğum durumda, en kolay, en sevimli uğraş olarak önce lirik şiir sardı beni. Durumum ve yetiştirme koşullarımın sonucu olarak bu şiiri bana katkısız idealizm esinlemişti. Bu şiir, içinde bulunduğum durumun ve yetiştirme koşullarımın sonucu olarak katkısız idealizmden esinlendi... Hukuk eserlerini incelemek ve her şeyden önce felsefeye baş vurmak ihtiyacını duydum. İkisini de yoluna koydum : Heinemann'u, Thibaut'yu ve Kaynaklar'ı inceledim. Ama hiç bir eleştirme kaygusu göstermeksizin, tıpkı bir öğrenci gibi. — Örneğin Pandekt'in ilk iki kitabını Almancaya çevirdim. — Bir hukuk felsefesi kurmaya çalıştım. Başlangıç olsun diye, baş tarafa, metafizik anlamda birkaç söz yazdım. Derken bu talihsiz eseri kamu hukukuna kadar vardırırdım. Aşağı yukarı üç yüz sayfalık bir eser oldu.

Bu eserde, idealizmin bağrındaki çelişmeyi, olanla olması gereken arasında büyük bir engel olarak belirttim. Her şeyden önce, çekinmeden hukuk metafiziği diyebileceğim, yani gerçek hukukla ilgisiz bir ilkeler, düşünceler ve tanımlar yığını vardı ortada. Öte yandan, öznenin nesne çevresinde (sanki nesne onun içinde ve gelişmesinde hiç yer almıyormuş gibi) dönüp dolaştığı matematik dogmacılığın kısır biçimciliği, gerçeğe ulaşmakta önemli bir engel idi. Matematikçi, üçgeni çiziyor, sonra teoremlerini ispatlıyor. Ama üçgen, mekânda basit bir tasarı olarak kalıyor, Başka hiç bir gelişme göstermiyor. Onu öteki biçimlerin yanına, öteki biçimlerin arasına koymak gerek. Ancak o zaman ilişkiler ve ayrı gerçekler ortaya çıkabilir. Matematikçinin tersine, hukuk, devlet, tabiat, felsefe gibi düşüncenin canlı dünyadaki somut belirtilerinde, nesneyi, kendi oluşum ve gelişimi içinde ele almak gerekir. Soyut kavramları işin içine sokmamalıdır. Nesnenin ne olduğu, çelişmelerden ortaya çıkmalı, nesne bu gelişmenin içinde bir

birliğe kavuşmalıdır.

...Sonunda bir kere daha anladım ki, felsefesiz bir sonuca varmak olacak iş değildir... Özgün (orijinal) bir metafizik sistemi kurdum. Ama bitirdikten sonra, çabucak saçmalığını anladım...

... Bütün bu uğraşlarım yüzünden yılın ilk yarısında geceleri gözlerimi kırpmadım. Ama bana pek çok çalışmaya ve heyecana mal oldu. Üstelik de bana hiç bir şey kazandırmadı beden yorgunluğundan başka. Bu arada tabiatı, sanatı, toplumu, eğlenceyi ihmal ettim. Doktor şehirden uzaklaşmamı salık verdi. Böylece ilk defa şehri bir baştan bir başa geçtim ve Stralau kapısından çıktım... Takke düşmüş, kel görünmüştü. Yeni tanrılar bulmak gerekiyordu. Kendi idealizmimi.. Kant'ın ve Fichte'ninki ile karşılaştırmıştım. Onları ile beslemiştim. Yavaş yavaş idealizmi bıraktım. Düşüncemi gerçeğin içinde aramaya başladım. Eskiden Tanrılar dünyanın yukarısında oturuyorlardı, şimdi ise dünyanın merkezi oldular. Hegel'in felsefesinden parçalar okumuştum. Çakıtaşı hıştırtılarını andıran havasından hoşlanmamıştım. Bir kere daha denize dalmak istedim, ama kesin bir niyetle : Orada ruh dünyasını, madde dünyası kadar yeterli, somut ve apaçık tanımlanmış bulmak istiyordum. Bu sefer artık bitkin düşecek kadar çalışmamaya, ama o has inciyi gün ışığına çıkarmaya karar verdim. Seksen sayfa kadar tutan bir diyalog yazdım. Başlığı: *Cléante, yada Felsefenin gerekli gelişimi ve çıkış noktası.* Şimdiye kadar birbirinden büsbütün ayrı olan sanat ve bilimi orada birbirine bağladım. Yorulmaz yolcu, ben, kendimi esere verdim. Tanrıclığı kavram olarak, din olarak, tabiat olarak, tarih olarak türlü belirtileri içinde, diyalektik-filozofik bir süreç içinde ele aldım. Son cümlem Hegel'in sisteminin başlangıcı oldu. Yazarken tabiat bilim-

leriyle, Schelling'in felsefesiyle ve tarihle uğraşmak zorunda kaldığım bu eser, bana korkunç sıkıntılar çekti.

Jenny'nin hastalığı ve çalışmalarımın boşluğu yüzünden üzüldüm. Kendimi, tapınırcasına sevdiğim felsefeden de üstün bir düşünce durumuna getirmiş olmaktan tiksindim, kendi kendime kızdım, daha önce sana bildirdiğim gibi, hasta düştüm sevgili babacığım. İyileşince şiirlerimi ve yeni tasarılarımı yaktım. Böylece bu uğraşlardan büsbütün vazgeçebileceğimi sandım. Ama şimdiye kadar bu yolda bir adım bile atamadım.

Hastalığım sırasında Hegel'i ve onun ardından gidenlerin çoğunu, başından sonuna kadar okumuştum. Stralau'da, dostlarla yaptığım görüşmeler dolayısıyla akademik bir kulübe girdim. Berlin'deki en iyi dostum Doktor Rutenberg'den başka bazı genç profesörler de bu kulübe üyedir. Tartışmalar sırasında, birbirine aykırı pek çok düşünce ortaya çıktı. Kaçınmaya çalıştımsa da, kendimi yavaş yavaş günümüzün felsefesine kaptırdım yine de. Dayatma gücüm tükendi. Gerçek, alaycı bir öfke sardı beni. O kadar inkâr çabasından sonra bu davranışımı anlamak kolaydır...

10 Kasım 1837

(Çeviren: İsa Öztürk)

o

TÜRK ŞİİRİNDE TANRI'YA KAFA TUTANLAR

İsmet Zeki Eyüboğlu

OKAT YAYINEVİ

5 TL.

Demokratik Sosyalizmin Öncüleri

I.

J. W. Bruegel

Demokratik sosyalizm, Stalin günlerinde geçerli olan o monolitik diktatörlüğe, yani «kişilere tapma» hastalığına yakalanmamıştır hiç bir zaman. Gerçek demokratik sosyalizm kavramı, demokratik yoldan seçilmiş kurumlarca alınan kolektif kararları gerektirir. Demokratik sosyalistlerden kurulu topluluklarda devlet gücünün tümünü, yada büyük bir bölümünü haksız olarak ele geçiren bir «führer»e yer yoktur.

Bu demek değildir ki, sosyalizmin ilk yüzyıllık yarihi-ne yön ve biçim verenler tartışma götürmez kişiler değildi. Sosyalist amaca ulaşma bakımından halk hareketinin öncelikli olduğunu unutmamakla birlikte, önemli önderlerin çabalarını da unutmamak gerekir. Yenilgileri ve başarıları ile bu yüzyıllık çatışmaya gözlerimizi çevirdiğimiz zaman, mevkileri ve durumları dolayısıyla bu çatışmaya katılmış olanlara saygı borcumuzu ödememiz gerekir. Uluslararası sosyalizm hareketinin en önemli önderlerini tanıtacağız bu yazıda. Buraya alınmaları gereken daha bir çok önderler varsa da, yersizlik yüzünden onları, ne yazık ki, anamıyacağız.

Halk topluluğuna dayanan en eski sosyalist örgüt Almanya'da başlamıştır : 1963'te Alman Sosyal Demokrat Partisi (SDP) yüzüncü yıldönümünü kutlamıştır. 1863 ta-

rihinde Ferdinand Lassalle (1825 - 1864) Alman Emekçiler Derneği'ni Leipzig'de kurdu. Bu, politik bir partinin öncüsüydü sadece. Asıl Sosyal Demokrat parti, Lassalle'in örgütü ile Wilhelm Liebknecht ve Bebel'in yönettikleri Alman Emekçiler Federasyonu'nun birleşmesinden doğdu. On onbeş yıl süre ile Wilhelm Liebknecht ve Auguste Bebel Alman İşçi hareketinin tartışma kabul etmez liderleri ve uluslararası temsilcileri oldular.

Liebknecht 1848 Devrimi'ne katılmıştı. Kaçarak sığındığı Londra'da Karl Marx'la karşılaştı ve onun üzerinde derin bir etkisi oldu. Liebknecht 1862'de Almanya'ya dönüşünde Bebel ile birlikte parlâmentoya ilk sosyalist milletvekili olarak girdi. 1870'te, kendilerini bir oy çıkmasıyla karşı karşıya buldular : Fransızlara karşı savaştan yana çıksalar Bismarck'ın sömürgeci amaçlarını desteklemiş, savaşın aleyhine oy verseler, o zaman da Napoléon III.'ün otokratik tutumunu güçlendirmiş olacaktı. Liebknecht ile Bebel oy vermekten kaçındılar ve Napoléon'un düşüşünden sonra, bir dayanışma tedbiri olarak, Fransız işçileri ile Almanların Alsace-Lorraine'i ilhak etmesine karşı gelenlerin başında yer aldılar. Wilhelm II.'nin Alman Sosyal Demokratlarını vatansızlar diye suçlaması, onların bu davranışlarına karşı bir tepkidir.

Aslında bir tornacı olan Auguste Bebel'i sosyalizme Liebknecht kazandırmıştı. Sonradan içtikleri su ayrı gitmez olmuştu. Auguste Bebel büyük bir söz ustası ve yaman bir propagandacıydı. Kendi kendini yetiştirmiş ve Wilhelm II.'nin zorbalığına karşı amansız bir savaş açmıştı. Aynı zamanda partinin ideoloji uzmanıydı. En büyük savaşını, belki de, hareketin içinde revizyonizme, yani Eduard Bernstein'in (1850-1932) öğretilerine karşı verdi. Bernstein onun İngiltere'deki deney ve yaşantısının etki-

sinde kaldı : Orada, uzun süre sığıntı olarak yaşadı ve sosyalizmin demokratik yollardan adım adım başarıya ulaşabileceğine inanır oldu.

Bebel, hiç de zorlu bir devrimci değildi. Orta Avrupa'daki koşulların öylesine etkisi altında kalmıştı ki, sosyalistlerin oy'la başarıya ulaşacağına inanmaktaydı. Oysa, bu inanış batı demokrasilerindeki sosyalistlerin, genel olarak, benimsedikleri bir düşünceydi. Bebel, Bernstein'in revizyonizmine karşı dâvasını kazandı ama, bu başarı kâğıt üzerinde kaldı. 1918'de Almanya ve Avusturya - Macaristan'ı kasıp kavuran devrim, koşulları öylesine altüst etti ki, bütün bu tartışmalar havanda su dövmekten öteye geçemedi.

«Sosyalist hareketin her şey» olduğunu, «Son amaçın hiçbir şey» olmadığını ileri süren E. Bernstein bir banka memuruydu; sonradan revizyonizmin başlıca propagandacısı oldu. Bismarck'ın anti-sosyalist yasası yüzünden yurdundan ayrılmak zorunda kaldı, Londra'da gazeteci olarak yaşadı ve kısa bir süre sonra ölen Engels'le arkadaş oldu. Almanya'ya döndüğü zaman, revizyonizm görüşüne, politik alanda Bebel, ideolojik alanda da Karl Marx karşı çıktılar.

Kautsky (1854 - 1938), Marks'çılığın ana ilkelerine bağlı bir kuramcı olarak, Alman dilinde eşsiz bir yer tutmuştur. Babası Çekoslovakyalı olan Kautsky Prag'da doğmuştur. Hitler'in başa geçmesiyle, başlangıçta çalıştığı Avusturya'ya dönen Kautsky, Almanya'da *Neue Zeit* (Yeni Zaman) adındaki ünlü gazeteyi yönetti ve Alman Sosyal Demokratları'nın akıl hocası oldu. Yaradılıştan eylemci bir politika adamı ve bir önder olmasına karşın, partinin politikası üstünde büyük ölçüde etkide bulundu. Bununla birlikte, onun sonraki kuşaklara bıraktığı miras, tarihi ve

toplumu marksçı açıdan inceleyen sayısız çözümsel yazı-
larıdır. Revizyonizmle ölesiye savaştı ve Marx'ın düşüncelerine
aykırı bulduğu bolşevikliği de var gücüyle reddetti. ?
1951 Enternasyonalinin Frankfurt bildirisindeki «Demok-
rasisiz sosyalizm olmaz» formülünü ilk olarak Kautsky
ortaya atmıştır. Birinci dünya savaşı sırasında Alman Sos-
yal Demokratları savaşı destekleme yada ona karşı çıkma
sorunu üzerinde ikiye bölündükleri zaman, Kautsky, Bağımsız Sosyal Demokratlar'ın en solcu kanadında Bernstein'la
aynı safta buluştu. Alman milliyetçiliğine ve militarizmine
olan nefretleri onları yeniden biraraya getirmişti...

Sosyalistlerin savaşa karşı giriştikleri kavganın başın-
da Wilhelm'in oğlu Karl Liebknecht (1871 - 1919) ile
Polonya'da doğan ama Sosyal Demokrat Partide sağlam bir
yer tutmuş olan Rosa Luxemburg vardı. Kalburüstü bir
ekonomist olan Rosa Luxemburg ile K. Liebknecht Sos-
yal Demokrat Partinin resmî politikasını tutmuyorlardı. Bu-
na rağmen Hitler'in Yıldırım Süvarileri'nin öncüleri olan
milliyetçiler tarafından hoyratça öldürüldüler. Oysa, ikisi
de, Stalin öncesinin koyu komünizmine ve diktatörlüğün
soluk aldırılmaz baskısına kafa tutacakların başında yer ala-
bilirlerdi.

Bebel'in ölümünden sonra başkanlık ılımlı olarak ta-
nınan Friederich Ebert (1870 - 1925) ile Philip Scheide-
mann'a (1865 - 1939) geçti. Savaş üzerine yapılan tartış-
malarda ikisi de, savaşa ancak yurdun savunması için baş-
vurulabileceği görüşünü var güçleriyle savunmuşlar ve her
türlü yayılma politikasına karşı çıkmışlardı. Devrim'den
sonra Ebert, yeni Alman cumhuriyetinin ilk cumhurbaşka-
nı, Scheidemann da ilk başbakanı oldular. Savaş boyunca
sürüp giden parçalanmalardan sonra, Alman Sosyal De-
mokratları 1922'de yeniden birleştiler. Başkanlık yine bir

ılımlıya, 1928 - 1930'larda Almanya'nın son sosyalist başbakanı olan Hermann Mueller'e, daha sonra da Hitler'in zorlu rakibi Otto Wels'e geçti. Üçüncü Reich kâbusundan sonra başkanlığa, Hitler'in toplama kamplarında 11 yıl tutuklu kalan Dr. Kurt Schumacher (1895 - 1952) geçti. Onu, Erich Ollenhauer (1901 - 1963) ve Willy Brandt izlediler. Son ikisi, Hitler dönemini sürgünde geçirmişlerdi.

(Bitmedi)

(Çeviren: Ünsal Günter)

o

BİZE GELEN ESERLER

- o *Atatürkçü Dış Politika* ve NATO ve TÜRKİYE: Ali Halil. Gerçek Yayınları: 28. İst. 1968, 10 lira.
- o *Hamdullah Suphi Ta. Köver ve Anıları* : Mustafa Baydar. Mentеше Yayınları, İst. 1968. 12.50 lira.
- o *Büyüyen Taş* : Albert Camus. Çeviren: Bertan Onaran. DE Yayınları, İst. 1968. 4 lira.
- o *Haber Dili Sözlüğü* : Türk Dil Kurumu Yayınları : 264. Ankara 1968. 5 lira.
- o *Atasözleri ve Deyimler* (Elkitabı) : Ömer Asım Aksoy. Türk Dil Kurumu Yayınları: 265. Ankara 1968. 5 lira.
- o *Dil Devrimimiz* : Hazırlayan : Emin Özdemir. Türk Dil Kurumu Yayınları: 269. Ankara 1968. 2 lira.
- o *Dil Tartışmaları* : Hazırlayan ve yöneten : H. Rıdvan Çongur. T. D. K. Yayınları: 262. Ankara 1968. 2 lira.
- o *Ölümünün 10. Yıldönümünde ATATÜRK ANIŞ* : T. D. K. Yayınları: 268. Ankara 1968. 3 lira.
- o *Ali Şir Nevali* (IV. Cilt) : A. S. Levent. T. D. K. Yayınları: 253. Ankara 1968.

Yönetimler ve Gerçekler

İsmet Kemal Karadayı

İyi bir yönetici, yönetimlerde «yetki»ler yüklenmiş her görevli kişi, önce kendisine, sonra da genellikle karşısında kilere inanmalı, onlara karşı çok iyi davranmalıdır. Bu yönetici, bu görevli kişi hele bir de buyuran derecesinde ise birlikte çalışıklarına, kamu hizmeti için «iş» verip iyi iş umduklarına güvenmeli, onlara karşı yasalar içinde olsun anlayış göstermelidir. O buyuran kişi, o baş yönetici, o müdür yönetici, ayrıca ülke yasalarıyla gerekçelerini, insan haklarını, yaşama ve toplum gerçeklerini, Anayasa gereklerini çok iyi bilmeli, incelemeli, olaylara uygulanmak üzere öğrenmeli; her türlü görüş ve düşünce özgürlüğüne karşı hiç olmazsa kişisel çabalarla hazırlıklı, saygılı ve hoşgörür bulumalıdır. Aslında bilinen genel ilkeler, kurallardır bunlar, ama yine de zaman zaman anmak, bu düşünceleri tazelemek yararlı oluyor. Daha doğrusu sık sık yaratılıyor böyle bir öneri ve umuda bağlanma nedenleri...

Olayların ardarda geçişi sırasında içinde bulunduğumuz iş, görev, durum ne olursa olsun, madem ki bir ülkenin insanıyız, bir yurttaş, bir insan olarak yaşıyoruz ve başkalarının yaşamalarında payımız var, öyle ise haklarımızı aralamalıyız da.. Aramalıyız, bulmalıyız.. Bu hakları sonuna dek arıyarak beklemesini (ama bu bekleyiş işi oluruna, açığözlüklere bırakarak çok şey yitirmek biçim ve derecesinde değil..) bilmek de bir hüner.. Böylece hem yapıcı, onarıcı direnmeler olacak, hem de durdurucu, tersine döndürücü, hattâ yıkıcı o çirkin «panik»lere kapılmama husu-

su sağlanabilecek.. Elbette ki yitik insan, yuvarlak insan, kör yetinmeler içinde insan olmamak bugün de bir bakıma kolay değildir. Oysa ki «kahramanlık» bunca ucuza da maledilmemeli..

o

Hepimiz için güzel ve gerekli bulduğumuz husus, yönetirken de, yönetilirken de «aydın kişi» düzeyine çıkabilmek, «gerçek aydın» sayılabilmektir. Böyle bir haklılığa ve mutluluğa varmamak bizler için korkunç yanılmadır, büyük bir «yanlış»tır. Aydın olmanın görevleri, gerekleri vardır çünkü. Onları yerine getirme yetenek ve fırsatlarını kullanmamak, kaçırmak ise bu ölçüye uygun insanlar için çirkin bir yıkılıştır, varolmamaktır. Yâni tam bir bencillik, tümünden olumsuzluk... Ki, bence bu bir ölümdür aynı zamanda, bilinçli, sağduyulu, sağlam kişi olanlara..

Örneğin, çağ içi yönelişleri ve yaşamaları için evrime ayak uydurmaktan başka istekte bulunmayanlara; Atatürk ve Anayasa ilkelerinden başka düşüncesi, eylemi olmayanlara; ulusal değerleniş ve yükseliş çareleriyle dünya olaylarını hem çevresel, hem de evrensel bağlarla birbirine yaklaştıranlara; aydınlık içre olup her an aydınlık uygulamaları arıyanlara v.b. zaman zaman çektirilen, ya da çektirmek istenen «çile»ler neden? «Bülbülün çektiği dili belâsıdır» denir ama o bir deyiştir, bir kuş türüne yahut benzerlerine daha uygundur, özellikle de olur olmaz, sonu alınmaz ve bir yararlı sonuç sağlamaz o biçim «ötme»ler içindir.. Oysa ki insanlar konuşa konuşa anlaşılır, yazarak çizerek birbirlerine birşeyler anlatırlar, düşüncelerin çarpıştırılması, yani karşılaştırılması yoluyla gerçekleri bulurlar.. Konuşulacak yerlerde susmaların, eylemde bulunulacak yerlerde eylemsizliklerin, devinilmesi gereken yerlerde devinimsizliklerin ıslık çaldığı an, bilinir ki artık oralarda

ya uyutucu, ya da korkutucu «buyruk»lar, «kalıp»lar, «kuruluş»lar vardır ve yalnız onlar «birşeyler»e oynarlar, «birşeyler»i oynatırlar.. Zaten yersiz bir kuşkuyla derin kuyulara düşmeler de aslında aydınlıklar ve «aydın olma»lar için değil, o «birşeyler»i salt kişisel çıkarlara yedirme çareleri içindir.. Her yeniliğe ve değişikliğe karşı kuşkuyla bakmak ise «derin bir kuyuya düşme» durumundan da kötü ve acıdır. Hiç olmazsa uygulamalardaki sonuçları bakımından öyledir. Bunu bilmiyen mi kalmıştır?

Albert Einstein boşuna dememiş. Şöyle (1) : «..Bana kalırsa, bir okulda en kötü şey, korku, baskı ve her şeyi herkesten iyi bilir görünme yollarına başvurmaktır. Böyle bir eğitim öğrencide sağlam duyguları, içtenliği, kendine güveni yokeder... Her yurttaşın, ülkesindeki anayasa haklarını savunma konusundaki sorumluluğu eşit ölçüdedir. En geniş anlamı ile aydın'ın ise daha büyük bir sorumluluğu vardır. Çünkü belli bir eğitimi görmüş olması yüzünden aydınının kamu oyunu etkilemesi daha kolaydır... Her çağın insanı, kendisi için doğru olanı bulmaya çalışmak zorundadır..»

Bunu, André Gide'in (2), «..Kendini anlayanın en kısa yolu, başkalarını anlamaya çalışmaktır... Umutsuzluk yüzünden alçakça kanma. Umut, umutsuzluğun ötesinde. Aş, yürü, geç onu. Karanlık geçidin ötesinde ışık bulacaksın... Kişinin başkalarına karşı âdil olması, kendisine karşı âdil

(1) (*Dünyamıza Bakış*). A. Einstein. Çev. S. Eyuboğlu, A. Erbat, V. Günyol, C. Çapan, İ. Öztürk. Y. Anday. Çan Yayınları, 1965.

(2) (*Günce'den Seçmeler*). A. Gide. Çev. Necip Alsan. Varlık Yayınevi, 1961.

olmasından kolaydır...» sözleri ve Harold J. Laski'nin (3), «..Bugün karşı konulan, alışlagelmişin dışındaki fikirler, yarının gerçekleridir... Yasak, hiçbir zaman inandırmaz. Siyasî alanda azgınlığı umutsuzluğa, kitleleri tam bir kayıtsızlığa sürükler. Deneylerinin sonuçlarına uygun düşünmeye bırakılmayan insanlar, bir süre sonra düşünmekten vazgeçen insan da artık gerçek bir yurttaş değildir. Hiçbir eylem, kişiliğin gelişmesine engel olabileceği gösterilmeden yasaklanmamalı..» gibi yerinde uyarmaları, önerileri çok iyi tamamlıyor, çoğaltıyor..

Diyeceğimiz şu:

1966 Haziran'ında Dr. Martin Luther King'in «büyük özgürlük gösterisi» dediği zencilerin «Korkuyu Yenme Yürüyüşü» Jackson kentinde sona ererken herkes ne düşünürse düşünsün, soruşturma konusu yapılmış bazı yazılarımızda da (4) belirttiğimiz gibi her yiğidin, yâni her gerçek aydın kişinin bir yoğurt yiyişi varsayılabilir. Asıl üzerinde durulması gereken sorun, o yiğitlikte birleşmek olmalıdır. Sonra da olumlu yapıtlara, ileriye, yeniye ve değerliye doğru itecek olan devinimlerin açık ve disiplinli eylemler durumuna getirilmesi yoluyla birlik olunacağı hususunu anlamaya çalışmalıdır. Tâ ki, korkuyu başkalarının haklarına engelleyici yapan korkutucu, daha doğrusu belki kokuşmuş bir takım kişiler, hak sahiplerini zorlayarak onların temel haklarını ellerinden alma, böylece düşman gibi davranma işlemlerini başaramasınlar..

(3) (*Düşünce Özgürlüğü*). H. J. Laski. Çev. Yücel Sayman. Dönem Yayınevi, 1966.

(4) (*Aydınlar*). *Akşam*. 3.9.1965 ve *Varlık Yıllığı* 1966. (*Korku*). *Akşam*. 19.2.1966.

Anadolu Türkçesi

XVI

İsmet Zeki Eyuboğlu

SEMAVER, KUMPAS KURMAK, KOMŞU, KUĞU, SİPER, SAYIN, SEDEF, SÜTÜN, SADE, SAHTE, KANTAR, İKLİM, SINIR, FESLEĞEN, ÖKSÜZ, KİLİSE, MATİZ, NAVLUN, BALGAM, AHTAPOT, POLİP, TEMEL, TAKOZ, AY, GECE, KAHVERENGİ, TANBUR, ABANOZ AĞACI, ALESTA....

Semaver sözü dilimize Rusça *samovar* sözünden gelmiştir. Su kaynatmak için ortasına ateş, yada kömür konan kap anlamına gelir o dilde.

Kumpas kurmak, bu deyim Fransızca *pergel* anlamına gelen *compas* sözünden gelir. Basımevlerinde harflerin yanyana dizilmesine yarayan bir yanı kapalı cedvel anlamına da gelir. Kumpas kurmak, birinin üstüne düşünmek, ona tuzak kurmak, onu sıkıştırmak için yollar aramaktır. *Kazık atmak* gibi.

Komşu, bu söz Uygurca *koşni* sözünden gelir. *Koşni* sözü *yoldaş*, *arkadaş*, *ayakdaş* demektir..

Kuğu, dilimize Grekçe gene bildiğimiz kuşun adı olan *kbukhnos* sözünden gelmiş.

Kantar, Lâtince bir sözdür. Lâtin dilinde *centenarius* denen, yüz sayısı ile ilgili anlamına gelen bir söz vardır. Bundan *birliklerin başında bulunan*, yüz kişilik birlikleri yöneten anlamına *yüzbaşı*, Fransızcada *centenaire* sözü türemiştir. Ayrıca gene Fransızca *cetuple*, *centuple* sözleri de bun-

dan türemiş, *ölçü, ölçülmüş, tartılmış* anlamlarına gelir. Yüz kiloluk nesnelerin ölçülmesine yarıyan araç demektir. (bak: Dictionnaire Lâtin - Français. Quicherat et Daveluy, 1846, Paris.)...

Sabte, bu söz de Farsçadır. O dilde *yapmak, düzenlemek, özenmek* anlamlarında *sabten* kökünden gelir. *Yapılmış, özenilmiş, düzenlenmiş, uydurulmuş* demektir.

Sade, bu söz de Farsçadır. *Sâde* sözü o dilde *yalın, çıplak, düz, ilkel* gibi anlamların karşılığıdır..

Sayın, dilimize son yıllarda girdiği sanılan bu söz Moğolcadır. O dilde *güzel, iyi, çok*, Batı Türkçesinde ise *saygı değer, sayılması, saygı gösterilmesi gereken kimse* anlamlarına gelir. (Bak: H. K. Kadri, Büyük Türk Lûgatı.) Bu söz olduğu gibi alınmış, birçokları bunun *saymak* kökünden türetildiğini sanmışlardır.

Siper, bu söz de dilimize Farsçadan geçmiştir. Farsçada *si-per* sözü *kalkan*, savaşta savaşçının sol eliyle tutup önünü kapadığı çelik aracın adıdır. Dilimizde kullanılan eski bir deyim vardı : *siper-i saika*, işte bu sözden türetilmiş..

Sütûn, Farsça *ayakta durmak* anlamına gelen *sitâden* sözünden türemiş, *dikilen, ayakta duran, direk* karşılığıdır...

Sedef, dilimize Arapça *sedeb, sadeğ* gibi sözlerden geçmiştir. Anlamı dilimizde kullanıldığı gibidir.

Kahverengi sözü de dilimize Farsça bizim kullandığımız anlamda *gabhvai* sözünden gelmiştir. *Kahve-Gabhva* sözleri Türkçe değildir. Nitekim *renk* sözü de Türkçe değildir, Farsçadır. Ancak *kahve* sözü bütün dillerde ortaktır. Kökü birdir. Söz gelişi Almanca *Kaffe*, Arapçada *Kahvet*, Farsça *gabhva*, Fransızca *Café* gibi karşılıkları var. Anadolu'da kahve yetişmediğine göre, adı da dışardan gelmiş besbelli. Anadolu'ya *kahve* denen dinlenme yeri, oturulup oyun oynanan yer de Doğudan gelmiştir. (Bak: Dictionnaire Fran-

çais — Arabe — Persan et Türk. Aleksandre Handseri. 1840, Moscou.)

İklim, sözü Grekçe *eğilim*, *yamaç*, *eğik yer* anlamlarına gelen *klima* sözünden gelmiştir. Arapçaya o dilden geçmiş, *Ekalim* biçiminde çoğulu yapılmıştır. Anadolu Türkçesine Arapça yolu ile girmiş olsa gerek.

Sınır sözü de Grekçedir. O dilde *sünoros*, *sünoron* (okunuşu sinoron) gibi karşılıkları vardır. *Sınır komşusu*, *sınırdaş* (eski dille *hem-budud*) anlamlarına gelir. Anadolu Türkçesine doğrudan doğruya Grekçeden geçmiştir.

Fesleğen dediğimiz çiçeğin adı da Grekçedir. Bunun Türkçesine *kıral otu* derler. Grekçedeki karşılığı *basilikon* - *vasilikon* biçimindedir.

Öksüz, bu söz Eski Türkçedir. Daha doğrusu Uygurcadır. Uygur dilinde *ög*, *ök* sözü *anne* anlamına gelir. *Süz* ekini alarak *ök-süz* olmuştur. *Anasız* demektir.

Kilise, Grekçedir. *Ek-Kleo* denen, *dışarı çağırmak* anlamına gelen sözden türetilmiştir. *Ek-klesia* eski Yunancada çağırılarak toplanılan yer demektir. (Suad Y. Baydur). Dilimize Ortaçağda geçmiş olsa gerek.

Navlun, Grekçedir. *Naülon* (naflon) *gemi kirası* anlamına gelir.

Belgam, bu söz Grekçe *flegma* sözünün bozulmuşudur.

Matiz, bu da Rumca-Grekçedir. *Methüsos* (metisos) sözünden gelir. *Sarboş* demektir.

Ahtapot, Grekçedir. *Okta-podi*, dilimizce *sekiz-ayaklı* demektir.

Polip, bu da Grekçedir. *Polü-pus* (poli-pas) *çok-ayaklı* demektir.

Takoz, Grekçe *takos*, *thakos*, *thekos* sözlerinden gelir. Grekçede *the* kökü *koymak*, *bir yere oturtmak* anlamına gelir. *Tha* kökü de öyledir. Üzerine bir nesne konulan araçtır...

Temel, bu söz de Grekçedir. *The* (koymak) kökünden gelir. *Themalion*, *thema*, *thesis* eş kökten gelmiş, yerleştirmek, bir yere oturtmak, koymak anlamlarını içerir.

Ay, bu sözün kökü, kaynağı çok ilginç : Asurca, *Ea*, Sümerce *adu*, Polonezce *ai*, Abu Hayyan sözlüğünde *ay*, Hitit dilinde *armas*. Kökü ortak, belli ki Türkçeye de gene eski Anadolu çevresinden geçmiştir. Sonra bütün ilkçağ uluslarında *ay* bir kutlu varlıktır. Türklerde de öyle, arada bir ortak yön var açıkça.

Gece, bu söz Asya Türkçesiyle ilgili olmasa gerek. Çağatayca *keme* (karanlık gece), Uygurca *gece*, Sümerce *kissi*, Yakutça *kise*, Türkçe *tün*, *tünemek* de bir yerde geceleme. Gene bir Türk ağzında *keçe* birimleri vardır.

Tanbur, Arapçası *tambûre*, Farsçası *dunbûre*, *dunbure'dir*. *Dûnbure-i bere*, kuzu kuyruğu sözünden türemiştir. Kuzu kuyruğuna benzediği için bu adı almışmış. (Bak: Ferheng-i Ziya-Gencine-i Güftâr.)..

Abanoz ağacı, Grekçe *ebenos*, Almanca *Ebelholz-Ebenbaum*. Bizim kullandığımız anlamdadır, o dillerde de... *Alesta*, İtalyanca *hazırlamak* anlamındaki *allestire* sözünden türemiş, gene İtalyanca *hazırlanmış* anlamına gelen *allesta'dan* dilimize geçmiştir.

Anday'ın Tiyatrosu

Selim İleri

Bir mavilik dolacaktır sonunda içeriye. Odanın penceresi olmasa da bir yerlerden sızacaktır umut gibi gün mavisi. Özvarlıklarını da kaplayacaktır kuşkusuz; dinedektir acılar, toplumdan uzaklaşmalar, tiksniyeler, insanları gereksiz bir önyargıyla sevmemeler, yalnızlıklar, yıllar boyu sürmüş erinşizlikler bitecektir toptan. «Beklemeli maviliği.» Acele etmemeli. Kadın aynaya baktığında gene kendi saçlarını, gene kendi iyicil gözlerini, gene kendi ince ağzını bulacaktır karşısında; yabancı gelmeyecektir görüntü ona. İlk anısı karanlıkta uyanıp ışiksizliği tanımaktır acılar, toplumdan uzaklaşmalar, tiksniyeler, insanları bir çizgi çekecektir artık tüm sevgisizliklerin üzerine. «Sanki duvarlardan süzölüp girmiştir gün mavisi.»

Kimi yapıtlar okunduktan çok sonra yaralıyor kişiyi. Kitabı bir köşeye kaldırıyor insan, unutuyor, adını bile anmıyor. Yapıtı çağrıştıran herhangi bir sözcük, herhangi bir olgu ansızın her şeyi yeniden gözler önüne getiriyor. Gözler önüne gelenleri yeniden düşündürüyor, yeniden değerlendirtiyor. *Mikado'nun Çöpleri* böyle bir izlenim bırakaktı bende; daha başlangıçta, oyunu seyrederken sezmiştim bunu. İçim daralmıştı, bunalmışım, bitsin istemişim bir an önce. Çünkü Kadın'da da, Erkek'te de kendimden öylesine çok şey bulmuştum ki! Korkmuştum açıkçası, insanın kendi kendisiyle yüzleşmesi idi bu düpedüz. Kitabını günlerce, haftalarca okuyamamış, özellikle satın almamışım. Her başyapıt karşısında duyulan saygı ağır

bastı da Anday'ın şiirli dünyasını bir kez daha yaşamak fırsatını buldum...

Kadın bungun bir yaşayışın ortasında düşleriyle avunur, düşleriyle aydınlatır mutsuzluğunu. Yaşamın ağır ve acımasız gerçeği karşısında «ben hep mutluydum» diyebilecek kerte düşlere dalmıştır. Oysa bıkılmış, kedi yavrusu gibi kapı-önüne atılmış bir kadındır o. Adamın biri girmiştir gençkızlığına, kaba, iğrenç; sevmemiştir Kadın'ı belki de, günün birinde usanmış, eline bir çocuk tutuşturup Kadın'ı bırakıvermiştir sokağa. Adam, ya da adamlar toptan rezilce davranmışlardır Kadın'a. Boynubükük bir eve sığınmıştır o. Örneğin bir teyze evine, değişecek bir şey yoktur. Önceleri zengin yakınlar güleryüz göstermişlerdir. Sonra gizliden yaka silkmeler başlamıştır; gitgide büsbütün açığa çıkmıştır Kadın'ın yanlarından çekilmesini bekledikleri. Geceleri çocuğun ağlamasına bağırma, sövmeler, gündüzleri yemeğe çağırma enikonu boy atmıştır. Bir kış gecesi Kadın kucagında üşüyen, ola ki aç, küçümen bir çocuk; köşebaşında Erkek'e rastlamıştır.

Erkek... Beni en çok üzen o. Anası, babası belli olmayan bir arkadaşından sözeder, ilkokuldan tanıdığı. Bir sıra arkadaşı; zayıf, sessiz, çalışkan, yaşlılarının arasına, gürültülü patırdılı oyunlara katılmayan bir çocuk. Erkek söylemiştir ona ana-baba sandığı kimselerin üveyliğini; gülererek, «sırta sırta» kendi deyişiyle. Kadın'ın mikado oynarken yüzüne vuracağını bilmeden, bilemeden anlatır öbür tanışlarını : birbirlerine bağlı üç dostturlar, içlerine sonradan giren dördüncüye karşı tutumları değişiktir. Hele Erkek en aşağılık davranışı yapmaktan çekinmez; yitirdiği bir para çantasının sorumluluğunu haksızlık ettiğini bile bile ona bırakır. Coşkundur anılarını dile getirirken Erkek. Övünçlüdür. Yüreksiz biri gibidir. Nice sonra Kadın inan-

madığını, ana-babasının yokluğunu bilmeyen o çocuğun doğrudan doğruya Erkek'in kendisi olduğunu haykırır. Yadsıma yolunu yeğ tutar önce Erkek, «öldürdü o çocuk kendini» der. Kadın'ın kötülüklerin, sevecenlikten uzak duyguların, toplumun iğreti düzeninde oluşan çirkinliklerin hepten düğümlendikleri bir noktada söyledikleri ilginçtir: «Sen öldürmüşsün onu. Nefret ettiğin şu insanlardan daha baskın çıkmışsın kendine karşı. Onların yapamayacağı kötülüğü yapmışsın kendine. Sevginin kökünü kazımışsın içinden, rahimlerini kazıta kazıta çocuk doğuramayacak duruma gelen kadınlar gibi olmuşsun. Sade yalnızlığın için çalışmışsın, büyük duvarlar örmüşsün çevrene, ama sonra bir de bakmışsın ki duvarların içinde kimse yok.» Oysa anılarının nitelikleri bakımından ortak oluşu aynı sözleri Kadın'ın kimsesizliğine de uygun düşürmektedir. Sevici diye, seviciliğin ne olduğunu kavramadan, çevresindekilerin öğrettiklerini, ezberlettiklerini tekrarlayarak bir öğretmeni okuldan kovduran yalancı tanıklardandır Kadın. Öğretmenin kızı bu olayın gündeşi bir başka olay yaratacak, kuyuya atacaktır kendini.

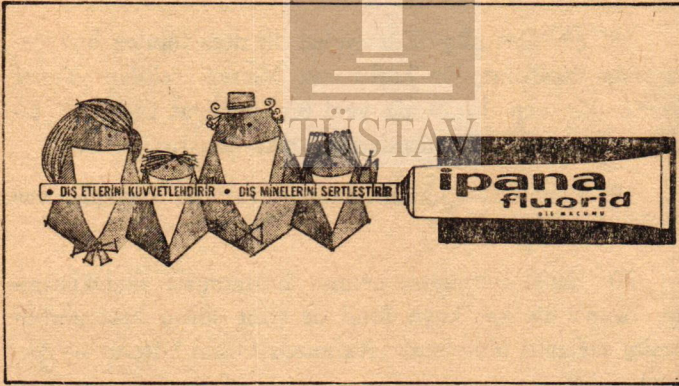
Konyağın getirdiği güvensiz bir içtenlik içinde her türlü bayağılığın, yaşantıların bucağına saklanmış yanlışlıkların, suçların dillendiği korkunç bir hesaplaşma gecesidir o gece. Birbirini tanımayan, birbirlerinin geçmişi üzre hiçbir düşünülmesi olmayan iki kişinin gelişigüzel, gönüllerince anlattıkları her şey iki ayrı dramın doğuşunu ve gelişimini hazırlar. Nedir dramların birleştiği özellik? Erkek verecektir sorunun yanıtını : «Mevlâna'nın hikâyesini bilir misin? Evinin penceresinden kırlara bakıyormuş... Orada, uzakta, bir leylekle bir çulluğun yanyana yürüdüklerini görmüş. Bu iki ayrı cins hayvanı birleştiren nedir diye düşünmüş, merak etmiş bu arkadaşlığı... Kalkmış gitmiş yan-

larına kadar... Bakmış ki, ikisi de topal.» Onların ikisi de kırıgındır yaşama, küskündür. Sayısız ezilmiştir Kadın. Erkek hiçbir zaman eyleme geçiremediği bir başkaldırıyla doludur, hep içine attığı bir başkaldırı. Salt kendi sesini iştirmeyi dilemesi bundandır. «Dünya ile arandaki savaşta dünyaya yardım et» derken Kadın ona, o da biraz bunu yapmıyor mudur geceyarısı düğünden zil zurna esrik dönen üst kattaki kaçakçıya söverken. Onu öykünlerken bütün bir düğüneviyle birlik.

Peki, kurtuluş nerededir? Kadın'la Erkek'in karaba-sanlarla dolu — o koyu yeşil çiçekli bahçeyle güzel hikâyelerden karalar giymiş bir adamın sürükleyerek uzaklaştırmak istemesi — uykuları her geceki gibi yeniden canlanacağı bir sırada kocaman duvarsaati çalışmaya başlar. «Durmamış mıydı bu saat?» der Kadın şaşkın. «Evet durmuştu.» «Kendiliğinden demek...» Kimsenin kurmadığı saat işlemeye başlamıştır; ürkek, çaresiz, toplumdan — toplumu delice sevmelerine karşın — kopmak zorunda kalmış kişilerin gizli, büyüü dokunur dokunmaz bozulacak gibi gelip geçici mutluluğunu mustular gibidir saatin işlemesi...

Melih Cevdet, yarattığı dram yeryüzünün her yerinde geçebileceğinden ve dramın oluşumunda herkesin bir suçluluk payı taşımasından *Mikado'nun Çöpleri*'nde itilmiş, küçümsenmiş insanın değişmez yazgısına eğilirken evrensel bir anlayışı ustalıkla kullanmış. Ozanlığının getirdiği rahatlık oyunun dilinde iyice gözüküyor, türkçe kanatlanıveriyor hemencecik. Ama yapıtın yüzdeyüz okunmasını gerektiren en belirgin neden yazarın bireysel açıdan yola çıkıp nice insan sevgisinden, insan sevgisinin getireceği mutluluktan, güçten yoksun kimselerin tükenmeye koşan yaşamlarını genelleştirebilmesi. Bozuk çevirileriyle, yanlış ve

eksik seçilişleriyle toplumcu öğreti kitaplarının, gericilik propagandasının şablandığı ağulu yayımların pek bol olduğu bugünlerde *Mikado'nun Çöpleri* tamamiyle içimizden birilerinin iğreti toplum koşullarının çizdiği yaşam özlerini ele alıyor; okuyanın insancılık ve insancıl davranma konuları üstünde durmaya ister istemez yöneltiyor. Sanatçının başarısı da burada.

YENU : 242, Radar Reklâm : 59

Olaylar Yorum İstemez (15.4 - 15.5. 1968)

Oğuz Arıkanlı

16. İzmir — İzmir'in Gültepe semtinde Safiye Olca adındaki genç bir anne, gayrimeşru bir günlük bebeğini canlı canlı taşların altına gömerek öldürmüştür (Milliyet).

17. Köy Enstitülerinin 28. kuruluş yıldönümünü yaşadığımız bugün Cumhuriyetimize, Anayasamıza, devrimlerimize yönelen kara ruhların korkunç ve iğrenç emellerini onlara uzatılan dillerde somutlaşmış görüyoruz (Türkiye Öğretmenler Sendikası Bildirisi'nden)

18. 29 Mart günü Türkiye'de ilk defa yapılan bir operasyonla kendisine bir başkasının böbreği takılan Yusuf Özer'e dün saat 17.30'da yeni bir ameliyat yapılarak takılan yabancı organ vücudundan çıkarılmıştır. (A.A.)

19. Elmalı'da açlıktan çocuğunu satmak isteyenler var (Manşet — Ulus)

20. Şayet burnunuz uzunsa burnunuzla dudaklarınızın arasına bir kat koyu fond de teint sürün kısa görünmesini sağlamış olursunuz (Aklınızda Olsun Sütünü — Akşam)

21. İstanbul Adli Sicil Bürosuna başvuran 10 binden fazla muhtar adayı isteklisinin, 5 bininin hırsızlık, kavga ve küfürden ötürü sabıklarının bulunduğu tesbit edilmiştir. (Gazeteler)

22. İskambil oynayan bir Türk'e bir Amerikalı: — Sen Müslüman değilsin, der ve ilâve eder, «Hıristiyan da olmazsın. Çünkü bir Müslüman, papazı eline almaz. Keza Hıristiyan dahi papazı o surette masaya çalmaz.» (Bugünün Notu Sütunu — Bugün)

23. Ey Padişaha, dine, devlete, beş yüz senelik sadakati ile dünyayı hayrette bırakmış olan hakikî müslümanlar: Bolşevik namı altında dört yüz senelik din ve devlet düşmanımız olan Moskoflardan çıkmış muhalif-i şer-i şerif ve mugayiri kanun olan bir âdete kapılan birtakım eşkiya vatanı kurtaracağız diye Anadolu'nun siz saf ve namuskâr ahalisini aldatarak Padişahına, Helife-i Müslimine isyan bayrağı çekmişlerdir. (Bolu Mutasarrıfı Osman Kadri'nin Halka Beyannamesi — İnönü'nün Hatıraları — Ulus)

Her 23 Nisanda tekrarlar dururduk : «Bugün 23 Nisan — neşe doluyor insan!» Bugün de 23 Nisan... (İlhami Soysal — Akşam)

24. 1966 yılında Maliyeye Yıllık Gelir Vergisi Beyannamesi veren mükelleflerden 128.123'ü, yılda 1 lira ile 2500 lira arasında gelir sağladıklarını bildirmişlerdir (Cumhuriyet)

25. Bir Teknik Üniversite öğrencisi Dekanını öldürdü (Manşet — Gazeteler)

Nebahat Çehre ile Yılmaz Güney boşandı (Manşet — Akşam)

26. Fransa Kültür Bakanı André Malraux'nun geçenlerde dilimize çevirilen ünlü romanı UMUT, dün 4. Sulh Ceza Mahkemesi kararıyla toplattırılmıştır (Gazeteler).

27. Halen Çorum Senatörü olan Safa Yalçuk, aday

yoklamasından önce bütün köylere bir tarafında ismi, diğ-
er tarafında arapça «bismillâhirrahmanirrahim» yazılı bir
anahtarlık dağıtmıştır (Fotoğraf altı yazısı — Ulus)

28. İSLÂM CENAZE İŞLERİ sahiplerinden Agop Bal-
talayan tamamen alâkasını kesmiştir. Badema idareyi ele
alan Hâfız Burhan Özgörüş tarafından çalıştırılıyor. Not :
Cenaze ekibimiz bir telefonla emrinizdedir (Bir İlân — Cum-
huriyet)

29. Karadeniz ve Orta Anadolu kadınlarının % 97
si okuma yazma bilmiyor (Cumhuriyet)

30. Ankara'da «Milliyetçi Gençler» müdahale edince
29 Nisan Anma Töreni'nde kanlı olaylar çıktı (Manşet —
Gazeteler)

1.5. At ve eşek kesen şebeke gece yakalandı (Gaze-
teler)

Kumarhane işleten Hacı öldürüldü (Gazeteler)

2.55. Biga — Yeniçiftlik köyünde devlet tarafından
«ECE» gölünün kurutulmasıyla meydana çıkan 10 bin dö-
nüm arazinin mülkiyeti anlaşmazlıklara yol açmıştır (Cum-
huriyet)

3.5. Yeşilköy Hava Alanı'nda ufak çapta bir atom
bombasının gücüne eşit dinamit yüklü bir İngiliz uçağı
pistten dışarı fırladı (Gazeteler)

4.5. Mısır'ın «Kopt Kilisesi», Meryem Ana'nın 2 Ni-
sandan beri birkaç gece üstüste GÖRÜNDÜĞÜNÜ doğru-
layan bir bildiri yayınlamıştır (A.A. Bülteni)

5.5. Asıl çalışma bundan sonra başlayacak, Allah (Cel-
le Celâlüh) muinleri olsun, AMİN (Münevver Ayaşlı —

Dil Kongresi V, Makalesi'nden — Bâbîâlîde Sabah)

Konya — Hadim İlçesinin Kurualan Köyünden Rabbia Kandik adında genç bir kız, suda aksine bakarak saçını tararken dereye düşmüş ve boğularak ölmüştür (Tercüman)

6.5. 29 Nisan olayları yıldönümü günü, Toplum polisi âmirlerinin, memurlarına solcu gençleri «Uzun saçlı, uzun favorili, kazaklı» olarak tarif ettiklerini biliyor musunuz? (Akşam)

7.5. Millî gelirden payımızı alıyoruz ve Türkiye'nin mevcut şartlara göre hakları elde edip muhafaza etmesini biliyoruz (Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy — Teksif Sendikası Bursa Şubesi Kongresi'ndeki konuşmasından).

Yoksulluk ve çaresizlik, her yerde, ekmek parası uğruna vicdanını satan insanlar üretir. O yüzden, nice haklı kişi, yalancı tanıklara karşı hakkını ispat edemez (Bülent Ecevit — Emirdağ'daki konuşmasından)

8.5. Devlet kuvvetleri komünizme karşı çaresizlik içindedir. Zira, bu millete en büyük fenalığı yapmış olan ihtiyar bir bunak, meydanı komünizme bırakmak için, muhtar hale getirdiği bâzı temel müesseselerin başına komünizme müsamahakâr elemanlar getirmiştir. (M. Şevket Eygi — Bugün)

9.5. Batman — Bir köylünün Cumhurbaşkanına: «Paşam, ben 55 yaşındayım, bir karış toprağım yok, hâlen mağarada yaşıyorum» demesi üzerine, «Elbette böyle olacaktır. 55 sene yan gelip yatarsan mağaradan kurtulamazsın» demiştir. Bilâhare Hasankef harabelerinde incelemeler yapan Sunay, Midyat'a hareket etmiştir (Akşam)

10.5. Türkiye'de vergi oranlarını artırmadan, sadece

vergi kaçakçılığının önlenmesi halinde her yıl, beheri 3 milyon liraya çıkacak 1000 tane hastahane veya beheri 100 bin liraya çıkacak 30 bin köy okulu yapılabileceği veya tek bir yıllık vergi kaçakçılığının önlenmesinden elde edilecek parayla 100 bin tane köy çocuğunun parasız yatılı olarak on yıl süreyle, ortaokul, lise ve üniversite tahsili yapabileceği açıklanmıştır (Milliyet)

11.5. Benim, Bediüzzaman'ın İslâm'a yaptığı hizmetleri anlatmam üzerine memnun oldu (M. Şevket Eygi — Şeriat Ülkesinde Röportajından — Bugün)

12.5. ÖZÜR — Sayın Orhan Seyfi Orhon rahatsızlığı sebebiyle bugünkü fıkasını yazamamıştır. Okuyucularımızdan özür dileriz (Bir Bakıma Sütunu — Son Havadis)

13.5. Ev kirasız, para faizsiz daireler. (Küçük İlânlar — Gazeteler)

14.5. Hızlı giden şoför, arabasının lâstikleri patlatılarak durduruldu (Gazeteler)

15.5. NATO'ya HAYIR diyen 106 genç nezarete tutuldu (Manşet — Gazeteler)

Günün muazzam hâdisesi, muhteşem eser SON OS-MANLI PADİŞAHI 6. MEHMED VAHİDÜDDİN VATA-N HAINİ DEĞİL, BÜYÜK VATAN DOSTU (Manşet — Bugün)

Not : Yayınlandıkları gibidir. O.A.

Öykü :

Tanrı

Ahmet Soner

GÖKYÜZÜNE KARŞI YATIYORUM DENİZ Kİ-
YISINDA. GÖZLERİMİ AÇAMIYORUM; GÜNEŞ
PARLAK, TEPEMDE, SICAK, DOST... ÇOCUK-
LUĞUMUN O ILIK MUTLULUĞUNU ANSIYO-
RUM BİRDEN.

Küçüktüm.

Bir atım vardı öne-arkaya sallanan, ama hiç yürüme-
yen. Oysa ben uçup gittiğimi sanırdım : bozkırlara, orman-
lara, dağlara...

*Daha hızlı, daha çabuk, uçarcasına koş ey benim soy-
lu atım, iyi atım, dost atım... Gidelim tutsak edelim
kıralları; köy-köy alıp, ülke-ülke bağışlıyalım.*

Sokağa çıkmama, öbür çocuklarla oynamama izin ver-
mezlerdi, ama düşlerimdeki dünyama karışan da olmazdı.
Sokağa çıksam, onlarla oynasam, kurduğum bütün düşlerin
yıkılacağını biliyordum önsezimle. Öylesine güçlü, öylesi-
ne büyük görüyordum ki bu sınanmamış kahramanlığında
kendimi, benden yüce hiç kimse olamaz sanıyordum. Oysa
biri varmış.

*Kırbaçlıyorum atımı yepyeni bir ülkenin güç ele ge-
cer zengin bir köyüne doğru çığlıklarla. Önümde biri.
Ezip geçecektim tam, tokat: anam.*

— Bu yaramazlıklarını Tanrı duyuyor, görüyor. Çarp seni sonra. Bir daha yapma e mi.

Şaşırdım. Demek benden yüce, benden güçlü biri varmış, çarparmış : korktum. Atımı götürüp kömürlüğe bağladım. Günde bir kez gidip bakıyordum; aç mı, tok mu susuz mu; ama gizli-gizli yapıyordum bunu, ne olur-ne olmaz.

*benim o ılık mutluluğumda
buzdağları eritiyor birileri*

Babam her gece bir yerlere giderdi. Anamı da götürdüğü olurdu aradabilir, yalnız kalırdım. Atımı çıkarırdım kömürlükten, atlardım sırtına, sürerdim : gırç-gırç... gırç-gıç... Köyleri güçlükle basardım, yaralanırdım. Güçbelâ sürdürürdüm savaşı : GİRÇ-GİRÇ... GİRÇ-GİRÇ... Bir korku vardı içimde.

*bir korku büyüdü yalnızlığımdan
bir kin yeşerdi karanlığımdan*

Onlar giderken sorardım.

— Neriye?

— Tapınağa, Tanrıya.

Birlikte gitmek için tutturmazdım, ağlayıp - tepinmezdim : korkardım.

Demek tapınakta oturuyor bu Tanrı dedikleri, tapınak ne ki?

Sorular, sorular; kendi - kendime, aralıksız, karşılıksız... Bir gün zorla götürdüler beni.

— Artık büyüdün, koskoca adam oldun.

Gitmezlendim ama ne mümkün.

Ne büyük... Bu ne kalabalık.
Bağırdım.

— *Heeey...*

Kızdı babam.

— *Sus, bağrılmaz burda. Tanrı kızar.*

Gerçekten de kızıyordu Tanrı, koca sesiyle:

— *HEEEEEY...*

Babam kafasını sallıyordu «Bak, gördün mü» dercesine. Herkes bize bakıyordu. Yüzümü kapıyordum ellerimle. Bir uğultudur başlıyordu o sıra. Sertçe ellerime vuruyordu babam, ellerimi indiriyordum. Kalabalık, uğultu. Sordum babama kalabalığı gösterip.

— *Bunlardan hangisi Tanrı?*

Kaşlarını çattı babam, yüzünü buruşturdu. Dudaklarındaki kıpırtıya ara vermeden başıyla tavanı gösterdi. Bak-tım : çok yüksekti, bir şey görünmüyordu. Beyaz bir bulut vardı, sanki sigara dumanı... Soluk aldım, pis kokuyordu : ayak kokusu, anlatılmaz bir koku. Başım dönüyor, midem bulanıyordu. Herkes yavaş-yavaş sallanıyordu öne-arkaya... gırç-gırç... gırç-gırç... Önümdeki şişkonun sırtına atlayıp dehlemek geliyordu içimden, ama korkuyordum. Kendinden geçmiş gibiydi herkes : gözleri kapalı ya da bir yere dikiliydi, dudakları bir şeyi gizli yer gibi çabuk-çabuk kıpırdıyordu. Herkes saygılı, herkes korkak. Ben se sallanmaya başladım.

Eve döndük.

— *Tanrı beryeredir.*

Dedi babam.

— Ya, bizim kömürlükte?

Diye sordum, kızdılar. O mırıldandıkları sözcükleri öğrettiler bana. Ne demiye geldiğini anlamıyordum ama çarçabuk ezberliyordum.

— Gece yatakta oku bunları. Korkunç düşler görmezsin.

Dedi anam. Korkunç bir düş görmeye başladım ondan sonra. Uyanıp mırıldanıyordum o ne demek olduğunu anlamıyordum, ama para etmiyordu, dalınca yine o düşü görüyordum.

Alevlerin aydınlığında kızıl atını koşturuyor. Elinde kanlı balta, sırtında kana bulanmış giysiler. Kızıl sakalı, kor gibi yanan iri gözleri var. Hep bana bakıyor, baltasını başının çevresinde döndürerek üstüme - üstüme koşturuyor.

İşte tam burda uyanıyordum. Sonra - sonra uyanık olduğumda da görmiye başladım bu düşü. İyi bir tanrı diyildi bu. Büyüklerin anlattığı iki tanrıyı da aradabir gördüğüm oluyordu düşlerimde, ama çok seyrek.

Saçı-sakalı bembeyaz. Sırtında beyaz ipekten, içi görünmeyen bir gecelik. Çok yaşlı, ayakları çıplak, zayıf... Öyle güzel, öyle tatlı gülüyor ki mavi gözleriyle, acıyorum ona artık, ağlıyorum.

Bir gece, 'yangın var' sesleriyle dışarı uğramıştık evcek, mahallecek.. Kıştı, kardı, soğuktı. Yanıyordu koca tapınak, yerdeki karları kızartarak. Bütün herkes çevresine toplanmış, öylece bakıyorduk. En ön sıradaydım. Alev-

lerin içinde iyi tanrıyı gördüm.

Beyaz sakallı, yalnayak tanrı. Bağırıyorum. Tanrı yanıyor... Ağlıyorum. Koşup giriyorum içeri. Onu kurtarmak istiyorum, yanmasın istiyorum, beni kötü tanrıya bırakmasın... Yok... yok... YOOOK... yanmış... yanmış... Bir kabkaba duyuyorum tepemde. Alevlerin içinde o : kızıl sakallı tanrı, kötü tanrı. Yanarken bile gülüyor. Yaşasın yanıyor. Ben de yanıyorum, paltomun eteği yanıyor, aldırmiyorum. Hem gülüyorum, hem ağlıyorum hıçkır - hüngür. Birileri sürük-lüyor beni dışarı, kara batırıp çıkarıyor, söndürüyor-lar. Ağlıyorum, gülüyorum.

O yıl okula gidiyordum. Anam paltomun yanan eteğini kesti. Palto kısacık oldu. Bütün kış çok üşüdüm. Düşlerimde tapınaklar yanıyordu hep. Ben de geçiyordum karışısına, ellerimi uzatıp ısıniyordum. Sabahları ter içinde uyanırdım.

KALKIP GÖLGEYE YÜRÜYÖRÜM.

Ocak 1968

Nursen Karas'ın Soruşturmasına Cevap

*Süheylâ Keskil
(Arkeolog)*

1 — 1927 yılında Üsküdar'da doğdum. İlk öğrenimimi Üsküdar 21. İlkokulda, Orta öğrenimimi Üsküdar 2. Kız Orta Okulunda yaptım. Beyoğlu Kız Lisesinden mezun olduktan sonra İstanbul Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümüne devam etmeye başladım.

O yıllara kadar bir eski İstanbul ailesinin toplumsal koşulları içinde büyümüş, ufku İstanbul ve çevresini aşmayan bir genç kız olarak yetişmişim.

Fakültede her yıl Anadolu'ya yapılan inceleme gezileri bana ilginç bir dünyanın kapılarını araladı.

1954 yılında kendi arzumla Hatay Müzesinde asistan olarak çalışma hayatına atıldım.

1958 yılında aynı müzenin müdürlük görevine atandım. Bugün de aynı görevi yürütmekteyim.

Bu arada geçici görevlerle Samsun'da, Adana, Tarsus'ta, Gaziantep'te birçok seneler Bakanlık temsilcisi olarak İngiliz Arkeoloji Enstitüsünün Mut civarında yaptığı kazılarda 1961 yılında 4489 sayılı kanunla bir sene Danimarka'da bulundum.

Günümün hemen her saati doludur.

Sabahları 5 de kalkarım. Önemli bir şey olmadıkça gece 22 de yatmak âdetimdir.

Evimin işini kendim yaparım. Ev tanzim etmek ve yemek yapmaktan büyük bir zevk duyarım. Vakit bulduk-

ça dikiş dikerim. Yün örerim. Bir zamanlar çiçek de yaptım.

Ev işleriyle uğraşırken müzik dinlemeyi severim. İyi bir fotoğrafçı olduğumu söylerler. Hatay Eski Eserler Derneğinin başkanıyım. İl Turizm çalışmalarına katılmaktan hoşlanırım. Antakya'ya gelen hiç bir tiyatroyu kaçırmam. Şimdilik ancak mesleğimle ilgili neşriyatı ve günlük iki gazeteyi okuyabiliyorum. Arzu ettiğim halde okumaya vakit bulamadığım kitapları da emekliliğimde okumak üzere biriktiriyorum. Çok iyi olmamakla beraber bir de pul koleksiyonum vardır. Bu saydıklarım için 24 saatlik bir gün çok kısa geliyor.

2 — Evli değilim.

3 — Gayet tabii. Türk kadınlarını tahsilsiz çalışan, tahsilli çalışan ve çalışmayan olarak aralarında büyük toplumsal ayrıntılar bulunan üç grupta topladıktan sonra tahsilli çalışan kadınlarla Danimarka kadınlarını karşılaştırdıca ikisi arasında da pek çok farklar olduğunu görürüz.

4 — Yalan söylememek, çalışmak, kendime yapıldığı zaman müteessir olacağım hareketleri başkalarına yapmamak, insanları herşeye rağmen sevmeye gayret etmek ve affetmek — bir insan olarak — ilk aklıma gelen benimsemediğim ilkelerdir. Fakat bir — kadın olarak buna — çevremdeki insanları mesut etmeye çalışmak — ilkesini ilâve edebiliriz. Zira yaradılış itibariyle kadının bunda daha başarılı olacağı kanısındayım.

5 — Türkiye'de çalışan kadının hayat şartları çok ağırdır. Kadının iş hayatından çekilerek değil, diğer problemleri halledilerek yükü hafifletilmelidir.

6 — 18 den sonra ekonomik bağımsızlığını kazandığı ve evlenmeyi arzu ettiği ilk yaşta.

7 — Şüphesiz evet. Toplum bu yadırgamayı ya yü-

zünüze doğrudan, doğruya vurur ki bu çok ender, veya dedikodu ile belirtir. Yüzünüze karşı yapılan yadırgamalarda onlara hakikat bildiklerinizi anlatırsınız. Arkanızdan söylenenleri ise hiç bir zaman işitmezsiniz. Tutumunuzu da değiştirmezsiniz. Bir ata sözü vardır. Hasrın sitemini bilmemek hasma sitemdir. Biraz sabır ister ama bu hususta en geçerli yol, pasif mukavemettir.

8 — Erkeklerin, kadınların kendi diledikleri biçime girmelerini istemekten vazgeçip; kadınların da erkeğin istediği biçimi keşfederek kendi benliklerini o biçime sokmayı arzuladıkları gün insanlar daha mutlu olacaklardır, kanısındayım.

9 — Toplumsal bir geleneği değiştirmenin kanun çıkarmak kadar kolay olmadığı malûm. Bu hususta aydın kadınlarımızın yapabileceği; erkekleri de, kadınlar kadar becerikli, hünerli hayat adamı (yalnız iş adamı değil) yani günün adamı yetiştirmek olsa gerektir. Ancak kadının karşısında hiç bir bakımdan aşağılık hissine kapılmayacak erkek, kadın - erkek eşitliğini kabul ve kadının değerini takdir edebilecek, kendisini büyük görmek için onu küçültmekten vazgeçecektir.

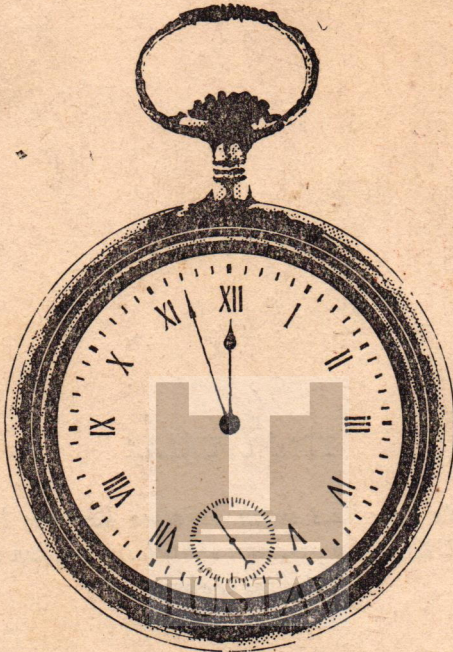
10 — Mizacıma uygun bir meslek seçtiğim için mutluyum. Zevk aldıktan sonra bir erkeğin de bir kadın kadar arkeolojide başarı kazanacağına eminim. Fakat bir idareci olarak kadınların erkeklerden daha fazla sabırlı, anlayışlı davranabildikleri ve hislerini kontrol edebildikleri, bu bakımdan erkeklerden daha iyi idareci oldukları kanaatindeyim.

Son baskı tarihi: 31.5.1968

YENİ UFUKLAR

YENİ UFUKLAR

*bu sayısıyla onyedinci yayın hayatına başlamış bulunuyor.
YENİ UFUKLAR'ın yaşaması abonelerinin yakın ve sürekli
ilgisine bakıyor.*

Reklâm, işlerinizi saat gibi yürütür

REKLÂM VE TANITMA FAALİYETLERİNİZİ
yurt içinde ve dışında
EN ETKİLİ VE EN İSRAFSIZ ŞEKİLDE YÜRÜTMEK İÇİN
Kurumumuz hizmetlerinden faydalanınız

BASIN İLÂN KURUMU

Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no. 1, kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 27 66 01, İstanbul

YENU : 243 — Basın 18268-9

200 Kuruş